

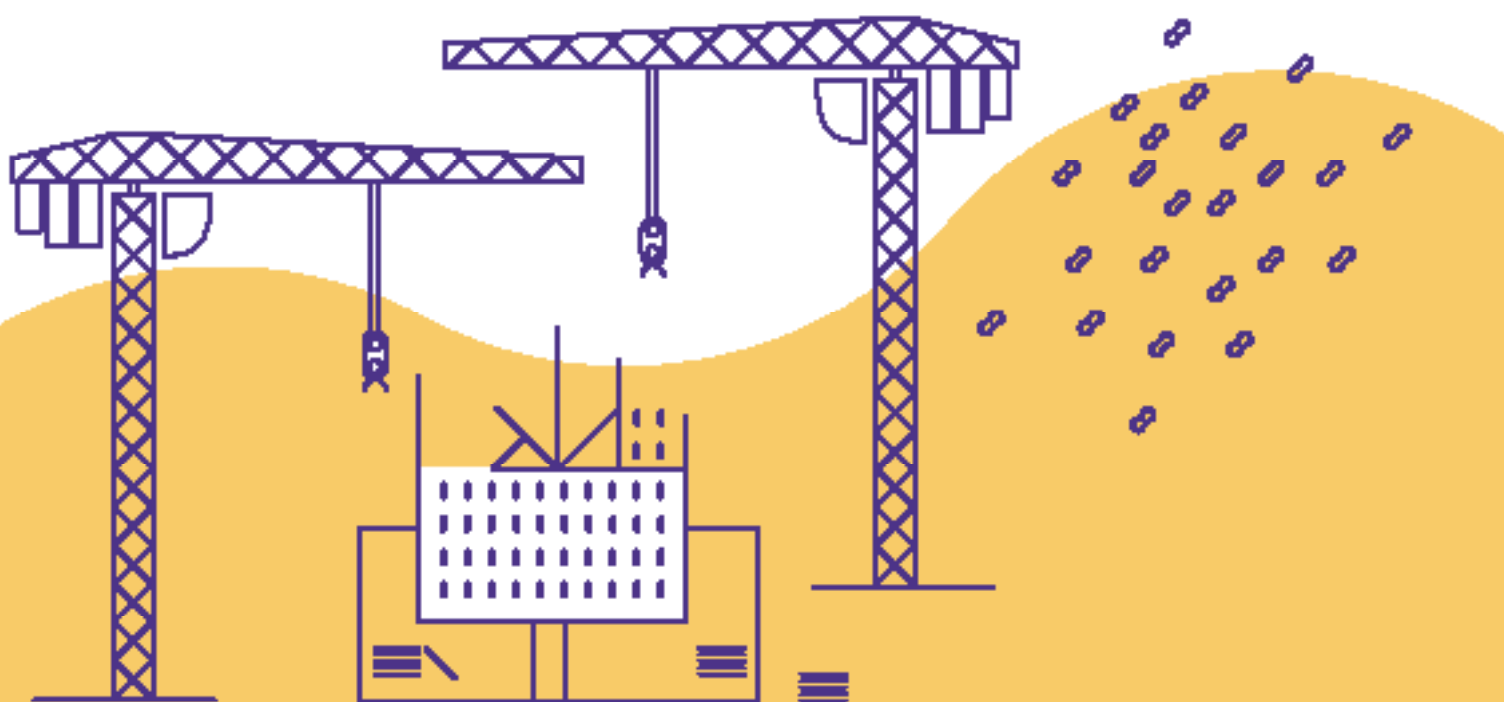
Strategia
2030

Opracowanie strategii rozwoju Gdańskiego Obszaru Metropolitalnego do 2030 roku

Diagnoza
sektorowa

Kluczowe i potencjalne motory rozwoju gospodarczego obszaru metropolitalnego

Tomasz Brodzicki, współpraca Jakub Kwiatkowski
Gdańsk 2015 | wersja 3

Strategia
2030

Diagnoza
sektorowa

Kluczowe i potencjalne motory rozwoju gospodarczego obszaru metropolitalnego

Tomasz Brodzicki, współpraca Jakub Kwiatkowski
Gdańsk 2015 | wersja 3

Strategia
2030

Instytut Rozwoju

Spis treści

1. Wprowadzenie 9
2. Kluczowe wnioski 15
3. Rekomendacje 21
4. Key findings 25
 - 4.1 Policy recommendations 28
5. Uwarunkowania rozwoju obszaru metropolitalnego i zasadnicze trendy 33
6. Identyfikacja podstawowych problemów OM 43
 - 6.1 Struktura gospodarki 43
 - 6.2 Wrażliwość na szoki gospodarcze i sezonowość 45
 - 6.3 Klastery w gospodarce obszaru metropolitalnego 48
 - 6.4 Specjalizacje obszaru metropolitalnego 52

- 6.5 Specjalizacja funkcjonalna 58
- 6.6 Zagrożenie deindustrializacją 59
- 6.7 Rola instytucji w stymulowaniu rozwoju obszaru metropolitalnego 60
- 6.8 Podstawowe problemy rozwojowe OM 61
- 7. Analiza benchmarkingowa obszaru metropolitalnego 65
- 8. Analiza zróżnicowania wewnętrznego w obrębie OM 71
- 9. SWOT parametryczny 79
- 10. Propozycje działań w ramach obszaru metropolitalnego 85
- 11. Spis literatury 89
- 12. Spis skrótów 93
- 13. Załączniki 95
 - 13.1 Podziękowania 95
 - 13.2 Rekomendacje dla dalszych prac analitycznych 97
 - 13.3 Metodologia liczenia indeksów klasteryzacji 98

Wprowadzenie

Rozwój gospodarczy jest skomplikowanym, silnie nierównomiernym zarówno w czasie jak i w przestrzeni procesem zachodzącym w długim okresie. Tempo rozwoju determinowane jest przez szereg wzajemnie powiązanych czynników, których rola różni się między poszczególnymi fazami rozwoju. Czynnikiem wiodącym w długim okresie wydaje się być zmiana technologiczna determinująca podstawowe relacje rynkowe (metody produkcji czy transportu, poziom produktywności, możliwości zaspokajania rosnących z czasem potrzeb konsumpcyjnych). W krótkim okresie tempo rozwoju gospodarczego uzależnione jest przede wszystkim od tempa wzrostu ogólnej produktywności gospodarki (TFP) oraz stanu jak i tempa akumulacji zasobów podstawowych czynników produkcji takich jak kapitał fizyczny, praca, kapitał ludzki czy zasoby naturalne w tym ziemia. Z perspektywy dłuższej kluczowe znaczenie odgrywają natomiast głębsze determinanty: uwarunkowania geograficzne związane z lokalizacją (a tym samym w zasadzie niezmiennie), szeroko rozumiane uwarunkowania instytucjonalne oraz ogólny poziom otwartości gospodarki.

Na współczesnym etapie rozwój oparty jest o wolnorynkowy i technokratyczny model kapitalistyczny z silnie zliberalizowanymi przepływami dóbr, usług i czynników produkcji. Pomimo kryzysu finansowego oraz narastającej niestabilności geopolitycznej gospodarka globalna rozwija się. Podlega jed-

nocześnie silnym przeobrażeniom – procesy produkcyjne ulegają dalszej defragmentacji, tworzą się nowe bądź wydłużają się globalne łańcuchy wartości, międzynarodowy podział pracy jest coraz bardziej skomplikowany i oparty o coraz bardziej zróżnicowany układ przewag konkurencyjnych.

Paradoksalnie duże znaczenie w rozwoju gospodarczym odrywa kontekst regionalny czy nawet lokalny (*glokalizacja*). Gospodarka globalna jest jednocześnie silnie zmetropolizowana tzn. w jej rozwoju szczególną rolę odgrywają wielkie ośrodki miejskie. Trend w kierunku urbanizacji, a dalej metropolizacji, jest wyraźny i trwały i dotyczy zarówno państw rozwiniętych jak i rozwijających się. O sukcesie rozwojowym poszczególnych państw będzie decydowała liczba i pozycja ich kluczowych miast i metropolii w globalnej hierarchii. Metropolie te stanowią węzły gospodarki sieciowej generując istotne impulsy rozwojowej dla swoich obszarów uzupełniających oraz obszarów dalszych (zachodzi, więc proces określany dyfuzją rozwoju). Należy jednocześnie podkreślić, iż metropolizacja nie jest celem samym w sobie – jest jednocześnie katalizatorem i akceleratorem istotnych zmian strukturalnych o długofalowych konsekwencjach.

Metropolizacja Polski na tle innych państw, zwłaszcza Europy Zachodniej, jest relatywnie niska. Zdaniem Domańskiego (2008) **podstawowym wymiarem różnicowania się polskiej przestrzeni gospodarczej w kształcie terytorialnym nadanym po II WŚ stała się oś obszary/regiony metropolitalne – pozametropolitalne**. W wyniku procesu transformacji systemowej, a tym samym wejściu w główny nurt rozwoju globalnego, wiodące miasta Polski zaczęły nadrabiać zaległości rozwojowe. Regiony metropolitalne, czyli województwa z silnym ośrodkiem metropolitalnym, rozwijają się zdecydowanie szybciej od średniej (patrz np. Kliber 2011, Jałowiecki 2005, Brodzicki 2014).

Metropolizacja gospodarki Polski jak i basenu Morza Bałtyckiego będzie się wyraźnie pogłębiać. Warto jednocześnie zauważyć, iż powiększa się jednocześnie dystans pomiędzy metropoliami a otaczającymi je obszarami uzupełniającymi. Regiony z silnymi ośrodkami metropolitalnymi są współcześnie

zdecydowanie najbardziej wewnętrznie zróżnicowane. Trendy te prawdopodobnie zostaną wzmocnione w przypadku wdrożenia polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu rozwoju kraju (często określany modelem Boniego) opartego właśnie o przyspieszony rozwój głównych metropolii kraju¹.

O konkurencyjności metropolii w długim okresie bez wątplenia decyduje jej atrakcyjność osiedleńcza i inwestycyjna – zdolność do przyciągania nowych mieszkańców w tym dobrze wykształconej klasy kreatywnej oraz inwestorów. Wzrost liczby ludności metropolii postępuje tak długo jak mamy do czynienia z dominacją sił proaglomeracyjnych nad prodyspersyjnymi (koszty pracy, koszty najmu, koszty ziemi, kongestia – w miastach powyżej 10 mln mieszkańców) innymi słowy korzyści wyboru konkretnej lokalizacji przeważają nad jej kosztami.

W mocno sceptycznym podejściu Jałowieckiego (2005) w Polsce za jedyny realny ośrodek metropolitalny można uznać wyłącznie Warszawę – ośrodek uprzywilejowany ze względu na pełnione funkcje stołeczne. W ramach prac ESPON zidentyfikowano w Europie zurbanizowane obszary funkcjonalne oraz wyróżniono i poddano klasyfikacji tzw. Europejskie Metropolitalne Obszary Wzrostu (ang. *Metropolitan European Growth Areas*, MEGA). **OM Trójmiasta² został zaliczony do klasy słabo wykształconych metropolii europejskich MEGA IV rzędu bądź tzw. słabych MEGA.** Do klasy tej zaliczono również Kraków, konurbację górnośląską z Katowicami, Poznań, Wrocław, Łódź i Szczecin. Z punktu widzenia konkurencji między ośrodkami metropolitalnymi w **Polsce naturalnymi punktami odniesienia dla TOM są Poznań, Wrocław i Kraków** oraz w mniejszym stopniu – głównie ze względów lokalizacyjnych i strukturalnych – Szczecin.

Zdaniem Jałowieckiego (2005) o rozwoju pozostałych „potencjalnych metropolii” poza Warszawą decydować będą powiązania międzynarodowe w tym zwłaszcza w obrębie UE (co predysponuje szczególnie Poznań i Wrocław, w mniejszym stopniu Kraków). **Spośród potencjalnych metropolii zdaniem Jałowieckiego najmniejsze szanse na zdynamizowanie rozwoju ma niestety Trójmiasto ze względu na:**

1 Model ten opiera się na założeniu na koncentracji interwencji publicznej w pierwszym etapie włączonych obszarach metropolitalnych kraju w celu zdynamizowania tempa ich rozwoju (polaryzacja) a następnie rozlanie się rozwoju na sąsiadujące z OM regiony (dyfuzja). Wdrożenie tego modelu w praktyce jest trudne ze względu na istotne pogłębienie dysproporcji rozwojowych do momentu przejścia do 2 fazy.

2 W Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego do roku 2020 analizowany obszar metropolitalny określany jest Obszarem Metropolitalnym Trójmiasta (OMT). W niniejszym dokumencie, ze względu na dotychczasowy brak porozumienia kluczowych interesariuszy, skrótowo stosowana będzie nazwa obszar metropolitalny (OM).

- peryferyjność lokalizacji,
- najslabszy potencjał naukowy,
- oraz niemożliwość prowadzenia jednolitej polityki rozwoju – policentryczność i silne konflikty wewnętrzne.

Zasadność tej tezy zostanie gruntownie przeanalizowana w bieżącej diagnozie.

Specyfika poruszonej w diagnozie materii wymusiła uwzględnienie we wnioskowaniu wniosków z innych diagnoz sektorowych m.in. z zakresu, innowacyjności i przedsiębiorczości, zasobów ludzkich czy internacjonalizacji.

Diagnoza w części analitycznej bazuje przede wszystkim na danych statystycznych ogólnodostępnych i zakupionych:

- Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Gdańsku,
- Głównego Urzędu Statystycznego,
- Europejskiego Urzędu Statystycznego EUROSTAT,
- Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju OECD.

W trakcie prac nad Diagnozą przeprowadzono szereg pogłębianych wywiadów, które w znaczący sposób wzbogaciły przeprowadzone badania. Listę osób i instytucji zawiera Załącznik. Przeprowadzono również badanie ankietowe. Przeprowadzono również spotkania z Partnerami projektu w ramach warsztatów w czerwcu oraz wrześniu br. Zasadnicze wnioski z Diagnozy zaprezentowano również dwukrotnie na spotkaniach Komitetu Sterującego Projektu. **Wszystkim uczestnikom chcielibyśmy w tym miejscu ponownie serdecznie podziękować.**

Kluczowe wnioski

1. OM jest najważniejszym ośrodkiem metropolitalnym położonym w pn. Polsce i jednocześnie w pd. części basenu Morza Bałtyckiego o ponadregionalnej sile oddziaływania. Zasięg oddziaływania OM różni się między poszczególnymi funkcjami gospodarczymi i/lub metropolitalnymi. OM decyduje w dużym stopniu o dynamice rozwoju woj. pomorskiego i jest dla tego regionu kluczowy.
2. OM jest położony peryferyjnie w układzie ogólnoeuropejskim, lecz centralnie z perspektywy bałtyckiej. Peryferyjność położenia oraz ograniczony potencjał rynku powiązane z lokalizacją samego OM jak i samej Europy Bałtyckiej na peryferiach obszaru rynku wewnętrznego UE jak i przestrzennym układem innych ośrodków metropolitalnych w otoczeniu (ograniczona możliwość sieciowania rozwoju, brak silnych ośrodków w pobliżu) są zasadniczymi wyzwaniami rozwojowymi.
3. Metropolia jest ośrodkiem policentrycznym i dwubiegunowym opartym przede wszystkim o potencjał gospodarczy Gdańska i Gdyni (oraz Sopotu - Trójmiasto) oraz mniejszych ośrodków wzrostu położonych w jego bezpośrednim otoczeniu (Tczew, Pruszcz Gdański, Kartuzy, Rumia, Reda, Wejherowo, Puck, Lębork). OM składa się ze znacznej liczby zróżnicowanych JST o odmiennych uwa-

runkowaniach rozwojowych, specyfice, a tym samym odmiennych problemach, interesach i potencjale ich rozwiązywania (potencjał finansowy, potencjał ludzki, zdolność absorpcyjna). **Policentryczność obszaru należy uznać jednocześnie za zaletę jak i wadę.**

4. W przeciągu ostatnich 25 lat rozwój OM był w dużym stopniu spontaniczny, niekontrolowany (vide suburbanizacja) i ekstensywny – oparty o relatywnie proste nadganie zaległości i proste rozwiązania. Nowe możliwości rozwojowe otworzyła akcesja Polski do Unii Europejskiej oraz reforma administracyjna w kraju. **Bez przełamania zasadniczych barier, dalszy rozwój OM jest zagrożony.**
5. **Głównymi konkurentami OM w układzie krajowym są monocentryczne ośrodki metropolitalne Poznań, Wrocław oraz Kraków.** Ze względów strukturalnych w tym znaczenia gospodarki morskiej naturalnym punktem odniesienia może być również Szczecin. W układzie międzynarodowym OM powinien być porównywany do ośrodków bałtyckich – może być nim np. szwedzki Göteborg. OM rozwija się, choć jego tempo jest niższe niż głównych konkurentów. **Luka rozwojowa w stosunku do konkurentów pogłębia się.**
6. **Głównymi przewagami konkurencyjnymi (przewagi absolutne) OM na tle konkurentów są:**
 - nadmorska (bałtyckość) a jednocześnie nadwiślańska lokalizacja,
 - wysoka atrakcyjność osiedleńcza.Duże znaczenie może odgrywać również prężność demograficzna aczkolwiek nie ma ona charakteru trwałego – może ulec nagłej zmianie ze względu na specyfikę procesów demograficznych.
7. OM jest **węzłem multimodalnym sieci bazowej TEN-T** oraz jednym z kluczowych zespołów portów morskich na Bałtyku. W wyniku podjętych w ostatnim okresie inwestycji porty Trójmiasta stały się **głównym hub'em kontenerowym w basenie Morza Bałtyckiego** i odzyskały pozycję **głównego węzła transportu morskiego polskiej**

wymiany handlowej. Z perspektywy średnio i długookresowej rozwój funkcji portowych i szerzej węzła transportowego (klastra transportu, spedycji i logistyki) pełnił rolę głównego czynnika rozwoju.

8. OM stanowi jeden z głównych ośrodków akademickich o znacznym na warunki krajowe potencjale naukowym i dydaktycznym uzupełnionym o nowoczesną infrastrukturę pośredniczą taką jak inkubatory przedsiębiorczości czy parki naukowo-technologiczne (np. Gdański Park Naukowo-Technologiczny, Pomorski Park Naukowo-Technologiczny w Gdyni). **Pozycja ośrodka z perspektywy międzynarodowej jest jednak wyłącznie przeciętna.**
9. **Struktura gospodarki OM ma wyraźny charakter postindustrialny w wyraźną dominacją sektora usług rynkowych nad sektorem przemysłu.** Udział przemysłu przetwórczego w ogólnym zatrudnieniu jest wyższy w obszarze uzupełniającym a zwłaszcza w powiatach: kartuskim, lęborskim, gdańskim, tczewskim i wejherowskim. W ujęciu absolutnym głównym ośrodkiem przemysłowym jest jednakże nadal rdzeń OM. Na tle kraju OM charakteryzuje **specjalizacja w przemysłach średnio-niskich technologii. Rdzeń OM wyróżnia lokalizacja sektorów wysokiej technologii** (specjalizacja w tym zakresie jednakże słabnie). W ujęciu intensywności wiedzy w sektorze usług **OM wyróżnia się w zakresie usług intensywnie wykorzystujących wiedzę** (zwłaszcza w zakresie usług rynkowych i finansowych wg klasyfikacji KE). W układzie sektorowym w gospodarce OM wyróżniają przede wszystkim sektory: stoczniowy, przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa, przeładunek, magazynowanie, składowanie i przechowywanie towarów oraz pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania.
10. W okresie ostatnich 25 lat doszło do **zauważalnych zmian w gospodarce OM.** Inercyjność procesów gospodarczych oraz niezmiennosc pewnych uwarunkowań powoduje jednakże, iż **ogólna struktura gospodarki jest relatywnie stabilna.** Zasadniczą zmianą długookresową w gospodar-

ce OM jest **spadek znaczenia przemysłu stoczniowego, wzrost znaczenia przemysłu przetwórczego w obszarze uzupełniającym oraz ogólny wzrost znaczenia sektora usług rynkowych**. OM, jako całość, nie ulega wyraźnej **deindustrializacji**.

11. Na współczesne zorganizowanie funkcjonalno-przestrzenne OM wpływ mają **postępującą koncentracja usług rynkowych w tym usług ponadlokalnych w obrębie rdzenia OM** (m.in. w drodze BIZ w obszarze BPO) **przy spadku znaczenia przemysłu oraz industrializacja części obszarów peryferyjnych**. Procesy te można uznać za przesłankę występowania trendu w **kierunku funkcjonalnej specjalizacji przestrzeni OM** (poszczególne terytoria specjalizują się w funkcjach a nie konkretnych sektorach, rdzeń jest bardziej zróżnicowany i specjalizuje się w funkcjach usługowych, peryferia w funkcjach produkcyjnych).
12. OM charakteryzuje na tle kraju **wysoki poziom „klasteryzacji” gospodarki w szczególności w rdzeniu i paśmie powiatów bezpośrednio otaczających rdzeń OM**. Szczególnie silne klastry występują w sek. stoczniowym, sektorze TSL opartym o porty morskie, jubilerskim oraz ICT. Część funkcjonujących formalnie klastrów, a realnie wyłącznie inicjatyw klastrowych, ma charakter deklaracyjny i w dużym stopniu nie odzwierciedla realnego potencjału czy specjalizacji gospodarczych obszaru.
13. Gospodarka OM charakteryzuje się **wysoką ekspozycją na szoki makroekonomiczne, przeciętnym poziomem wrażliwości i wysokim poziomem zdolności absorpcyjnej**. Charakteryzuje się jednocześnie **wysoką ekspozycją na sezonowość** ze względu na profil specjalizacji zwłaszcza w obszarze uzupełniającym (duża rola turystyki, rolnictwa oraz budownictwa).

Rekomendacje

1. **Bez przełamania zasadniczych barier rozwoju, dalszy rozwój OM jest zagrożony.**
2. **Przewagi absolutne obszaru – bałtyckość i wysoką atrakcyjność osiedleńczą, mające charakter trwały i utrudniony bądź niemożliwy do imitacji zarówno przez zasadniczych konkurentów krajowych jak i zagranicznych, trzeba w pełni wykorzystywać i konsekwencje wzmacniać.**
3. **Przyszłościowe sektory rozwoju gospodarki OM to przede wszystkim:**
 - gospodarka morska (szeroko rozumiana, ale w szczególności wyspecjalizowana produkcja stoczniowa, offshore, produkcja jachtów),
 - centra logistyczne wokół portów morskich – sektor TSL (transport, spedycja, logistyka),
 - sektor ICT (elektronika, internet, sztuczna inteligencja),
 - turystyka (tradycyjna, eventowa, zdrowotna),
 - sektor usług biznesowych i finansowych (BPO/SSC, KIBS),
 - sektory chemiczny i petrochemiczny,
 - sektor metalowy,
 - sektory biotechnologiczny i farmaceutyczny (w tym kosmetyki).
 - ważną rolę (w kontekście słabych stron OM) odgrywać będzie również sektor energetyczny (energetyka konwencjonalna, OZE, projekt EJ1).

4. Na podstawie przeprowadzonych analiz zidentyfikowano następujące kluczowe wyzwania dla rozwoju gospodarczego OM:

- wyczerpywanie się potencjału rozwoju opartego o proste mechanizmy nadrabiania zaległości rozwojowej;
- niekontrolowany rozwój obszaru metropolitalnego;
- narastanie dysproporcji w poziomie rozwoju między rdzeniem a obszarem uzupełniającym.
- stopniowa utrata prostych przewag konkurencyjnych w tym przewagi kosztowej;
- relatywnie niski poziom internacjonalizacji gospodarki obszaru;
- niski poziom innowacyjności i przeciętny potencjał ośrodka naukowego,
- istotne miękkie bariery rozwoju gospodarczego (niski poziom wzajemnego zaufania, ograniczone zasoby kapitału społecznego, ograniczona bądź nieefektywna współpraca metropolitalna, brak koordynacji działań);
- brak strategii, brak wizji i realnego, konsekwentnie wdrażanego modelu rozwoju OM;
- zahamowanie procesu deindustrializacji obszaru metropolitalnego;
- narastanie konfliktów między głównymi kierunkami rozwoju (np. rozwój portów, centrów logistycznych, przemysłu, wydobywanie gazu łupkowego a walory środowiskowe, rozwój turystyki) oraz w aspekcie narastania problemu regulacyjnych ograniczeń rozwoju związanych z ochroną środowiska naturalnego (np. problem obszarów objętych Natura 2000, rozwój portów morskich).

5. Ze względu na powyższe konieczne jest:

- zmiana modelu rozwojowego na bardziej wysublimowany i intensywny;
- konsekwentne wzmacnianie kluczowych przewag konkurencyjnych OM i niwelowanie wpływu słabych stron OM (np. wzrost poziomu dostępności zewnętrznej i wewnętrznej);
- próba ukierunkowania rozwoju obszaru metropolitalnego;

- wzrost potencjału do absorpcji i tworzenia nowoczesnych technologii – rozbudowa potencjału naukowego i jego powiązanie z gospodarką;
 - wzrost jakości kapitału ludzkiego i społecznego;
 - dywersyfikacja ryzyk rozwojowych - ucieczka przed pułapką nadmiernej specjalizacji (*inteligentna dywersyfikacja*).
6. **Rozwiązanie istotnych problemów i stawienie czoła przyszłościowym wyzwaniom dla rozwoju OM wymaga koordynacji działań** JST wchodzących w jego skład jak również innych partnerów i aktorów sceny metropolitalnej. **Warunkiem sine qua non przyspieszenia rozwoju OM i wprowadzenia go na wyższą trajektorię rozwoju jest efektywna, pogłębiona i szeroko zakrojona współpraca metropolitalna oparta o akceptowane przez wszystkie zainteresowane strony zasady i ramy.** Bez współpracy tej nieosiągnięte zostaną istotne efekty synergiczne a rozwój OM będzie nadal wolniejszy od zasadniczych konkurentów – luka konkurencyjna zostanie pogłębiona z negatywnymi konsekwencjami dla mieszkańców. W kontekście tym warto mówić już na tym etapie o znacznych, realnych kosztach utraconych korzyści czy kosztach braku współpracy metropolitalnej.

Key findings

1. **Metropolitan Area Gdańsk Gdynia Sopot – Trójmiasto (MA)** is the most important metropolitan area located in northern Poland and at the same time in the southern Baltic Sea basin with supra-regional-impact. **MA range of influence varies** between different economic and / or metropolitan functions. MA determines to a large extent the dynamics of development of the Pomerania and is the key to region's prosperity.
2. **MA is located peripherally from European perspective, but centrally from the perspective of the Baltic Sea. Peripheral location and limited market potential** associated with the location of the MA and Baltic Europe itself on the periphery of the EU internal market area and the spatial arrangement of other metropolitan areas in its vicinity (limited possibility of linking development, the lack of strong centers nearby) are key development challenges.
3. **The metropolis is polycentric and simultaneously bipolar based on the economic potential of Gdansk and Gdynia (and Sopot - Tri-City) and smaller growth centers located in their immediate vicinity** (Tczew, Pruszcz Gdansk, Kartuzy, Rumia, Reda, Wejherowo, Puck, Lębork). MA consists of a considerable number of heterogonous local government units with different conditions of deve-

lopment, specificity, and the same of diverse problems, interests and potential of solving them (financial, human potential absorption capacity). **Polycentricism of the area can be considered at the same time as an advantage and a major disadvantage.**

4. Over the last 25 years the **development of MA was largely spontaneous, uncontrolled (eg. suburbanization) and extensive - based on relatively simple catching-up mechanisms and simple solutions.** New development opportunities were provided by accession of Poland to the European Union and administrative reform of the country. **Without breaking the fundamental barriers the further development of MA is threatened.**
5. **The main competitors of MA on a national level are monocentric metropolitan centers of Poznan, Wroclaw and Krakow.** For structural reasons, such as the significance of the maritime sector, Szczecin can be treated as a natural reference point. MA in the international system should be compared to the metropolitan areas within the Baltic region such as Swedish Goteborg. MA is growing, although the pace is lower than its major competitors. **Development gap to the most important competitors deepens.**
6. **The main competitive advantages (absolute advantages) of MA against competitors are:**
 - seaside location (Baltic region) while the Vistula location
 - high attractiveness for settling

Demographic resilience can play an important role as well but it does not have a permanent character – it can suddenly change due to the nature of demographic processes.
7. MA is a **multimodal TEN-T hub and one of the key Baltic seaports.** As a result of major investment in recent years the ports of Gdańsk and Gdynia have become the **main container hub in the Baltic Sea Region** and regained the position of the main maritime hub of Polish trade. **In the medium to long-term development of the port functions and wider transport node (transport, shipping and logistics cluster) served as the main factor of the development.**

8. MA is one of the **major academic centers with significant national scientific and educational potential complemented by modern mediating infrastructure** such as business incubators and science parks (eg. Gdańsk Science and Technology Park, Pomeranian Science and Technology Park in Gdynia). **Position the center from an international perspective, however, is only mediocre.**
9. The structure of the MA economy has a **clear post-industrial character with the clear dominance of the market services sector** over industry. The share of manufacturing in total employment is higher in the complementary area and especially in the districts of the Kartuszy, Lębork, Gdańsk, Tczew and Wejherowo. In absolute terms, the major industrial center, however, is still the core of MA. MA compared to the country average specializes in **medium-low technology industries. MA core marks as location of high technology sectors** (specialization in this field, however, weakened) **as well as of knowledge-intensive services** (especially in terms of market and financial services according to the classification by EC). From sectoral perspective location quotients are the highest for: shipbuilding, processing and preserving of fish and fish products, handling, warehousing and storage of goods, and camping and other short-stay accommodation.
10. In the last 25 years there has been a **noticeable change to the economy of the MA**. Inertia of economic processes and the immutability of certain conditions, however, imply that **the general structure of the economy is relatively stable. Decline in the importance of shipbuilding, the growing importance of the processing industry in the complementary area and a general increase in the importance of the service sector** are the major long-term changes to the structure of the economy. Deindustrialization is not evident for the metropolitan area treated as a whole.
11. The modern functional and spatial organization of MA is influenced by **progressive concentration of market services as well as the supra-local services within the**

core of the MA (including the inflow of FDI in the field of BPO) **with the decline of industry and industrialization of some parts of the peripheral areas.** That can be considered as an evidence for **functional specialization** (individual territories specialize in functions rather than specific sectors, the core is more diverse and specialized in the service functions, peripheral areas in production functions).

12. MA is characterized by a **high level of “clustering” of the economy**, in particular in the core and the band counties immediately surrounding the core of the MA. **Particularly strong clusters exist in shipbuilding, transport, shipping and logistics based on two seaports, jewelry and ICT.**
13. MA economy is characterized by **high exposure to macroeconomic shocks, the average level of sensitivity to shocks and high absorption capacity.** It is characterized by a **high level exposure to seasonality** due to the profile of firms especially in the complementary are (due to significance of tourism, agriculture and construction).

Policy recommendations

1. **Without breaking the fundamental barriers to development, the further development of MA is threatened.**
2. **Absolute advantages of the metropolitan area** – seaside location and high attractiveness of living conditions, having a permanent character, difficult or impossible to be imitated both by the major domestic and foreign competitors, **need to be fully exploited and reinforced.**
3. **Sectors key to future economic development of the metropolitan area:**
 - Maritime (widely understood, but in particular specialized shipbuilding, offshore, yacht production)
 - logistics based on two seaports - TSL sector (transport, shipping, logistics)
 - ICT (electronics, internet, artificial intelligence)
 - tourism (traditional, events, health-care),
 - business and financial services (BPO / SSC, KIBS)

- chemical and petrochemical,
 - metal,
 - biotech and pharmaceutical (including cosmetics).
 - energy sector (in the context of the present weaknesses of the MA) will also play an important role (conventional energy, renewable energy, nuclear power plant project).
- 4. The following key challenges for the economic development of the MA have been identified:**
- depletion of development path based on simple mechanisms of catching-up;
 - uncontrolled development of the metropolitan area;
 - increase in disparities in the levels of development between the core and the supplementary areas;
 - gradual loss of simple competitive advantages including cost advantage;
 - relatively low level of internationalization of the economy of the area;
 - low level of innovation and scientific center potential,
 - significant soft barriers to economic development (low level of mutual trust, limited resources of social capital, limited or ineffective metropolitan cooperation, lack of coordination);
 - lack of strategy, lack of vision and real, consistently implemented development model of the MA;
 - inhibition of de-industrialization of the metropolitan area;
 - increase in conflicts between the main directions of development (eg. the development of ports, logistics centers, industry, shale gas and environmental advantages, the development of tourism) and the rise of the problem in terms of the development of regulatory limitations relating to the protection of the environment (eg. the problem of Natura 2000 areas, development of seaports).
- 5. In view of the above it is necessary to:**
- change the development model to a more sophisticated and intense;
 - consistently strengthen key competitive advantages and eliminate weaknesses (eg. an increase in the external and internal accessibility of the MA);

- attempt to guide development of the metropolitan area;
 - increase capacity to absorb and create new technologies – to develop scientific potential and its links with the real economy;
 - improve the quality of human and social capital;
 - diversify risks to development - an escape from the trap of excessive specialization (intelligent diversification).
6. **Addressing the key issues and tackling the challenges for the future development of the MA requires coordination of local government units as well as other partners and actors. The sine qua non condition for accelerating the rate of growth of the MA and thus putting it on a higher trajectory of development, is an efficient and extensive metropolitan cooperation based on principles and the framework accepted by all stakeholders.** Without this cooperation significant synergies will not be achieved and the development of the MA will still be slower than of its major competitors – this will deepen the competitive gap with negative consequences for residents of the area as well as of the Pomeranian region. In this context, it is worth talking already at this stage of large cost, lost opportunities due to the hitherto lack of well-structured and competent metropolitan cooperation.

Uwarunkowania rozwoju obszaru metropolitalnego i zasadnicze trendy

Najbardziej syntetycznymi miarami poziomu rozwoju gospodarczego jak i tempa wzrostu gospodarczego są poziom PKB per capita oraz tempo wzrostu PKB per capita. Dane dotyczące PKB per capita są dostępne na poziomie krajów, województw oraz tzw. podregionów (NUTS3 w nomenklaturze wspólnotowej). W ujęciu podregionów przyjęty w analizie obszar obejmuje 4 podregiony (w podziale z 2008 roku): trójmiejski, gdański, słupski z powiatem lęborskim oraz starogardzki z powiatami tczewskim i malborskim. W bazie danych EUROSTAT obejmującej wszystkie podregiony UE28 dostępne są obecnie dane za okres 2000 – 2011.

Analiza danych (patrz Tabela Z1) w Załączniku wskazuje, iż pod względem poziomu PKB per capita mierzonego w EUR rocznie na mieszkańca rdzeń obszaru metropolitalnego, czyli **Trójmiasto zajmuje 7 pozycję z dochodem na poziomie 13 800 EUR**. Warszawa, Poznań, Wrocław i Kraków w 2011 roku odnotowały wyższy poziom rozwoju. **Pozostałe podregiony miały poziom PKB per capita zdecydowanie niższy (6500 – 7300 EUR)** zajmując też odległe pozycje w rankingu ogólnopolskim: słupski 40, starogardzki 45 oraz gdański dopiero 52. **Wyraźne jest tym samym silne zróżnicowanie dochodu w obrębie obszaru metropolitalnego. Co więcej różnice w poziomie PKB per capita między Trójmiastem a obszarem uzupełniającym OM pogłębiają się.**

Na podstawie danych wyliczono średnie tempo wzrostu PKB per capita w okresie do momentu akcesji do Unii Europejskiej (w okresie 2004-2011). Średnie tempo rozwoju dla polskich podregionów w analizowanym okresie wyniosło 7,2 proc. rocznie. Spośród podregionów w analizowanym obszarze metropolitalnym **najwyższe tempo wzrostu odniósł podregion gdański 7,7 proc. (15 pozycja w kraju). Pozostałe podregiony miały tempo wzrostu niższe od średniej krajowej:** trójmiejski 7,1 proc., słupski 7,0 proc. oraz starogardzki 6,6 proc.

Należy podkreślić, iż większość krajowych konkurentów Trójmiasta odnotowała wyższe tempo wzrostu. **Obszar metropolitalny Trójmiasta rozwija się, lecz w niezadawalającym tempie. Luka rozwojowa w stosunku do konkurencyjnych obszarów metropolitalnych pogłębia się.** Co więcej, rozwój obszaru metropolitalnego w ciągu ostatnich 25 lat był w wysokim stopniu nieukierunkowany i spontaniczny. **Wyraźny był trend w kierunku suburbanizacji** analogicznie do innych obszarów metropolitalnych kraju.

Z wykorzystaniem metody opracowanej w ramach Instytutu Rozwoju przez dr Dorotę Ciołek oszacowano wartość realnego PKB per capita (przybliżenie poziomu dobrobytu) i PKB na zatrudnionego (przybliżenie poziomu produktywności) na poziomie powiatów (w cenach stałych z 2005 roku). Zestawienie danych dla powiatów OM oraz mapki zawarte są w Załączniku Tabele Z1B oraz mapki Z1A i Z2B. W roku 2011 najwyższe wartości obu zmiennych wystąpiły w Sopocie. Są one **ogólnie wysokie w powiatach rdzenia OM i odstają znacząco od reszty analizowanego obszaru.** Mapa Z1A wyraźnie wskazuje na ogólną przewagę miast centralnych OM i innych ośrodków miejskich ogółem w całym kraju. **Spośród obszaru uzupełniającego najgorsza sytuacja jest wyraźna w powiatach nowodworskim, lęborskim i kartuskim.**

Z perspektywy tempa wzrostu PKB per capita najwyższe wartości odnotowują powiaty kartuski, gdański, wejherowski i tczewski pod względem przyrostu dobrobytu oraz malborski, nowodworski oraz wejherowski pod kątem przyrostu produktywności. Rdzeń rozwija się stosunkowo powoli a poziom produktywności w Sopocie jest de facto stabilny. Spośród miast rdzenia najszybsze tempo wzrostu

produktywności ma Gdynia, ale PKB per capita rośnie najszybciej w Sopocie.

Tempo rozwoju gospodarczego determinowane jest przez zespół czynników płytkich i głębokich. Należy jednocześnie podkreślić, iż wraz z przechodzeniem do kolejnych faz rozwoju gospodarczego na znaczeniu zyskuje wyraźnie urbanizacja oraz jej kolejne fazy.

W tym miejscu dokonana zostanie ocena podstawowych uwarunkowań determinant rozwoju obszaru metropolitalnego z wykorzystaniem podejścia GCI – RCI z szczególnym naciskiem na uwarunkowania różnicujące analizowany OM w stosunku do konkurentów (Wrocław, Poznań, Kraków).

Pierwsza grupa to grupa tzw. determinant bazowych obejmująca: jakość instytucji, jakość infrastruktury, stabilność makroekonomiczną, poziom zdrowia i szkolnictwa na poziomie podstawowym.

Czynnikiem wspólnym dla wszystkich OM kraju jest ogólna sytuacja makroekonomiczna. Polskę z tej perspektywy należy zaliczyć do grupy gospodarek na zaawansowanym etapie procesu transformacji systemowej w procesie konwergencji rozwojowej do poziomów Europy Zachodniej o ogólnie stabilnych uwarunkowaniach makroekonomicznych: relatywnie szybkie tempo wzrostu (3,3 proc. w II kw. br.) przy relatywnie niskim na tle innych państw UE poziomie bezrobocia (11,7 proc. w sierpniu 2014 r.) i niskim poziomie inflacji w średnim okresie (jednak znacząco poniżej celu inflacyjnego NBP). Perspektywy wzrostu gospodarki polskiej na kolejne 8 kwartałów są relatywnie dobre.

Ocena jakości otoczenia instytucjonalnego jest niejednoznaczna. Z jednej strony w rankingach samorządów gminy rdzenia OM zaliczane są do czołówki krajowej. Z drugiej strony pomimo pozytywnych przykładów współpracy, stan współpracy metropolitalnej jest nadal niezadawalający z perspektywy mieszkańców obszaru.

Do pozytywnych przykładów współpracy należy zaliczyć np. ZKG Dolina Chylonki funkcjonujący od 1991 roku, Metropolitalny Związek Komunikacyjny Zatoki Gdańskiej, powstanie stowarzyszeń Gdańskiego Obszaru Metropolitalnego (GOM) oraz Metropolitalnego Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezy-

dentów NORDA. Większość dotychczasowych inicjatyw współpracy przyjęło charakter oddolny. Działo się to w warunkach nieprzychylnego stanu prawnego – braku formalnej regulacji funkcjonowania instytucji metropolii o ściśle określonych zakresie kompetencji, zadań i powiązaniem z tym finansowaniem (patrz np. Biała Księga Obszarów Metropolitalnych, MAiC 2013) oraz powiązań z innymi szczeblami samorządu lokalnego (gminą, powiatem a województwem). Warto jednocześnie podkreślić, iż samorządy tworzące OM są świadome integrującego je znaczenia nadmorskiego położenia (vide UBC, ZMiGM, MZK ZG, Stowarzyszenie Euroregion Bałtyk). Metropolie polskie dopiero w nowym okresie finansowania 2014-2020 pozyskują instrumenty, które mogą potencjalnie przyspieszyć ich rozwój takie jak Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) czy nowe kontrakty wojewódzkie. Nie zastąpi to naszym zdaniem wprowadzenia nowej regulacji ogólnej na poziomie narodowym – istotnej reformy administracji samorządowej tworzącej przejrzyste ramy prawne dla funkcjonowania obszarów metropolitalnych. Z drugiej strony, w kontekście stricte gospodarczym, niezbędne będzie ściślejsza koordynacja działań podejmowanych przez poziom centralny jak i poszczególne województwa i obszary metropolitalne np. w zakresie polityki morskiej, portowej oraz wybranych sektorów przemysłu czy branż o strategicznym znaczeniu dla rozwoju kraju np. w sektorze stoczniowym (strategiczna polityka sektorowa).

Próbie obiektywnej oceny, jakości otoczenia instytucjonalnego na poziomie regionów w ujęciu ogólnoeuropejskim przygotował zespół Cahrrona i in. (2012) z szwedziego Quality of Governance Institute z wykorzystaniem zregionalizowanej metodologii stosowanej przez Bank Światowy. Polskie regiony na tle regionów UE (NUTS2) wypadają źle szczególnie w odniesieniu do konkurujących z naszymi obszarów metropolitalnych np. w Europie Bałtyckiej. Spośród polskich OM (i ich województw) analizowany OM wypada zdecydowanie najslabiej (najwyższa wartość indeksu). Zdecydowanie lepsze warunki instytucjonalne wydają się mieć Wrocław, Poznań (oraz Warszawa).

Sytuacja w zakresie zdrowotności mieszkańców oraz szkolnictwa podstawowego nie wyróżnia OM w górę bądź w dół w stosunku do konkurentów. Niestety szczególnie problematyczny dla rozwoju analizowanego obszaru wydają się mieć uwarunkowania infrastrukturalne, których znaczenie wzrasta w obliczu peryferyjnego położenia. Ogólnie rzecz biorąc OM charakteryzuje się niższym od konkurentów poziomem dostępności krajowej jak i międzynarodowej. Dużo lepsze uwarunkowania infrastrukturalno-dostępnościowe a tym samym potencjał rynku mają obszary od linii Poznań – Łódź – Warszawa na południe. Istotne inwestycje infrastrukturalne (drogowe, lotnicze i kolejowe – w mniejszym stopniu) dokonane w ostatnich 10 latach po wejściu do UE, zdecydowanie opóźnione w stosunku do obiektywnych potrzeb, w pewnym sensie neutralizują problem niższej dostępności komunikacyjnej. Proces konwergencji infrastrukturalnej musi być kontynuowany. Dużego znaczenia dla rozwoju OM nabiera jednocześnie poprawa dostępności wewnętrznej – rozsądna rozbudowa infrastruktury dostępowej do rdzenia obszaru metropolitalnego z jego obszarów uzupełniających.

Druga grupa determinant rozwojowych to czynniki efektywnościowej obejmujące: jakość szkolnictwa wyższego, efektywność rynku finansowego i rynku pracy, wielkość i potencjał rynku oraz gotowość technologiczną – zdolność do efektywnej absorpcji rozwiązań technologicznych.

Rynek obszaru metropolitalnego jest stosunkowo duży (ok. 1,5 mln mieszkańców przy izochronie 90 min) i głęboki, co daje możliwość endogenicznego rozwoju i jest czynnikiem brany pod uwagę w wyborze lokalizacji działalności gospodarczej. Z drugiej strony potencjał rynku w dużym stopniu ze względu na peryferyjność, niższą dostępność oraz dyslokację sieci miast w Polsce jest niższy niż zasadniczych konkurentów: Wrocławia, Poznania czy Krakowa.

OM Trójmiasta jest jednym z wiodących ośrodków akademickich w Polsce o relatywnie dużym potencjale (liczba uczelni, liczba pracowników naukowo-dydaktycznych, liczba studentów). Przy uwzględnieniu kryteriów jakościowych (rankingi między-

narodowe np. szanghajski, rankingi krajowe, parametryczna ocena jednostek MNiSW, liczba pozyskanych grantów naukowych) potencjał ten jest jednak niższy, co jest często podkreślane w opracowaniach naukowych jak i popularnonaukowych (szerzej na ten temat patrz diagnoza sektorowa P. Tamowicza i M. Przybyłowskiego). Ograniczony potencjał lokalnych zasobów nauki (kluczowe znaczenie w tym kontekście odgrywają UG, PG, GUMED, AMW oraz szereg uczelni prywatnych położonych przede wszystkim w rdzeniu OM) może być zdecydowaną barierą dla rozwoju metropolii wiedzy. Z drugiej strony potencjał naukowy OM jest na tyle istotny, że nie powinno to stanowić zasadniczego problemu dla efektywnej absorpcji rozwiązań technologicznych na poziomie BAT (wybór – zakup i wykorzystanie najlepszych z możliwych dostępnych rozwiązań technologicznych).

O efektywności rynku pracy w dużym stopniu świadczy niska rejestrowana stopa bezrobocia liczona do liczby osób aktywnych zawodowo – pracujących bądź aktywnie poszukujących pracy. Wg najnowszych danych GUS (sierpień 2014) sytuacja w obrębie OM jest silnie zróżnicowana. W obrębie rdzenia stopa bezrobocia waha się między 4,2 proc. w Sopocie a 5,9 proc. w Gdyni. W obszarze uzupełniającym jest niższa niż średnia dla Polski w powiatach gdańskim (8,6 proc.), kartuskim (9,0 proc.), puckim (10,6 proc.) oraz tczewskim (11,6.). Jest jednocześnie zdecydowanie wyższa w powiatach wejherowskim (14,2 proc.) oraz lęborskim (17,5 proc.). Najgorsza sytuacja występuje natomiast w powiatach malborskim (21,8 proc.) oraz nowodworskim (24,5 proc.). Stopa bezrobocia wykazuje wyraźną tendencję do wzrostu wraz z odległością od rdzenia obszaru metropolitalnego i jest zdecydowanie najgorsza w jego pd.-wsch. części. Na tle zasadniczych konkurentów (Poznań, Wrocław, Kraków) sytuacja rynku pracy rdzenia OM, czyli Trójmiasta wypada dobrze – rejestrowane bezrobocie jest na zbliżonym poziomie. Bezrobocie rejestrowane w obszarze uzupełniającym jest jednak wyższe.

Obszar metropolitalny Trójmiasta ma relatywnie dobrze rozwinięty rynek finansowy będąc lokalizacją central bądź znaczących oddziałów kilku istotnych instytucji finansowych (np.

Bank BPH w Gdańsku, Nordea Bank Polska w Gdyni, Kasa Krajowa SKOK w Sopocie, Ergo-Hestia w Sopocie). Pod względem liczby central jak i liczby zatrudnionych zdecydowanie lepszą pozycję mają jednak Warszawa czy Wrocław. Czynniki lokalizacji centrali jakkolwiek ważny z perspektywy prestiżowej dla metropolii ma znaczenie wtórne z perspektywy rozwoju. Przedsiębiorcy nie zgłaszają zasadniczo barier w dostępie do kapitału negatywnie wyróżniających obszar metropolitalny w stosunku do konkurentów. Rynek funduszy poręczeniowych oraz venture capital wydaje się być równie dobrze rozwinięty.

Ostatnia grupa czynników związana jest bezpośrednio z potencjałem rozwoju gospodarki na wiedzy i związane jest z potencjałem innowacyjnym oraz wysublimowaniem strategii biznesowych przedsiębiorstw. Punktem odniesienia w tym obszarze jest rynek międzynarodowy. Na tym tle OM wypada słabo z przeciętnym bądź niskim potencjałem innowacyjnym w ocenie np. Komisji Europejskiej zawartych w raportach Regional Innovation Scoreboard (pochodna przeciętnego potencjału naukowego) oraz niskim poziomem wysublimowania strategii – relatywnie niski poziom internacjonalizacji działalności ogółu przedsiębiorstw, przeciętny poziom atrakcyjności inwestycyjnej, niska świadomość innowacyjna przedsiębiorców, istotne bariery we współpracy środowiska biznesu i nauki. Pozostawanie na poziomie zbliżonym do innych krajowych konkurentów nie powinno być źródłem satysfakcji władz regionalnych.

Trzy szerokie grupy tzw. **głębokich determinant rozwoju** wg Rodirka (2002) to uwarunkowania geograficzne (mające jako jedyne charakter stricte egzogeniczny), szeroko rozumiane uwarunkowania instytucjonalne oraz poziom otwartości (integracji z gospodarką globalną).

Uwarunkowania instytucjonalne zostały już z grubsza omówione powyżej. Warto w tym miejscu podkreślić, iż niska jakość kapitału społecznego oraz istotne bariery we współpracy (niski poziom wzajemnego zaufania, niska kultura bądź brak kultury współpracy, brak tożsamości regionalnej, rozbudowana biurokracja) mogą stanowić i de facto już stanowią bardzo istotne bariery dla dalszego rozwoju obszaru metropolitalnego.

Większość potencjału eksportowego OM skupiona jest w jego rdzeniu (Gdańsk, Gdynia) oraz powiecie Tczewski (Tczew). Wartość eksportu per capita dla OM w 2013 roku wyniosła 5,8 tys. EUR, a w samym Trójmieście 9,7 tys. EUR i jest wyższa niż średnia dla kraju. Udział eksportu w przychodach ze sprzedaży jest natomiast niższy od przeciętnego w Polsce i w 2012 roku wyniósł 17,2%. W porównaniu z innymi ZIT, OM cechuje specyficzna produktowa i geograficzna struktura eksportu. Podmioty zlokalizowane w OM cechuje niski udział krajów UE w eksporcie, za to bardzo wysoki udział „pozostałych krajów” (efekt portów morskich). W strukturze produktowej dominują statki, oleje i paliwa oraz wyroby niskoprzetworzone w tym konstrukcje metalowe. Źródłem eksportu jest przede wszystkim przemysł przetwórczy przy rosnącym z czasem znaczeniu usług rynkowych. Według stanu na grudzień 2013 roku (PALiIZ), w woj. pomorskim zainwestowało około 100 dużych inwestorów zagranicznych (inwestycje powyżej 1 mln USD), z czego 81 na terenie OM. Większość inwestycji (64) zlokalizowanych było w Trójmieście, pozostałych 17 – w obszarze uzupełniającym. Rdzeń OM odpowiada jednocześnie za większość z 4160 zarejestrowanych podmiotów z kapitałem zagranicznym. Atrakcyjność potencjalna jest wyższa niż rzeczywista atrakcyjność inwestycyjna jest ona jednocześnie wyższa w zakresie usług rynkowych niż w produkcji przemysłowej. Oznacza to ogólnie rzecz biorąc poziom internacjonalizacji OM powyżej średniej dla Polski.

Uwarunkowania geograficzne lokalizacji obszaru metropolitalnego są ogólnie rzecz biorąc sprzyjające dla rozwoju gospodarczego. Obszar zlokalizowany jest u ujścia Wisły do Morza Bałtyckiego i ma tym samym charakter nadmorski sprzyjający rozwojowi funkcji portowych i szeroko rozumianej gospodarki morskiej. Obszar charakteryzuje się wysoką atrakcyjnością krajobrazową mającą przełożenie na atrakcyjność osiedleńczą i turystyczną.

Wysoki jest udział powierzchni chronionych – znaczna jest również wartość środowiska naturalnego (patrz szerzej diagnoza potencjału środowiskowego w Diagnostyce Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko przyrodnicze). Czynnikiem ten jest

i atutem jak i problemem dla dalszego rozwoju OM w kontekście potencjalnych konfliktów w planowaniu przestrzennym, inwestycji firm (patrz np. energetyka konwencjonalna i OZE, rozbudowa portów, wydobywanie gazu łupkowego) czy realizacji inwestycji infrastrukturalnych z regulacjami środowiskowymi i dyslokacją terenów chronionych. Z tego względu promowana powinna być koncepcja równoważenia rozwoju.

Zasadniczym problemem rozwoju OM z perspektywy uwarunkowań stricte geograficznych jest jednakże jego peryferyjność związana z lokalizacją w stosunku do obszaru centralnego UE pogłębiona przez ograniczoną dostępność komunikacyjną. Klimat jest umiarkowany, morski i przejściowy o znacznych różnicach w obrębie obszaru metropolitalnego. Podsumowanie podstawowych uwarunkowań geograficznych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Uwarunkowania geograficzne rozwoju obszaru metropolitalnego Trójmiasta

Położenie, krainy geograficzne, krajobraz	Zasoby naturalne	Klimat, warunki hydrograficzne	Uwarunkowania geografii ekonomicznej
Położenie: • centralno-północne • peryferyjne • nadmorskie • nadgraniczne – Rosja Niż środkowoeuropejski	Wysoka lesistość Żyzność gleb zróżnicowana od bardzo dobrej po przeciętną Wysoki udział powierzchni chronionych – znaczna wartość środowiska naturalnego	Klimat: umiarkowany morski i przejściowy, zróżnicowany, łagodniejsze zimy, chłodniejsze lata, niskie roczne amplitudy temperatur, Klimat ostrzejszy – centralne pojezierza Wysokie prędkości wiatru, bryza morska Wielkość opadów – zróżnicowana, relatywnie wysoka Rozbudowana sieć hydrograficzna Bogate zasoby wodne	Przeciętna gęstość zaludnienia Woj. metropolitalne – policentryczny OM Trójmiasta Niska gęstość sieci miejskiej Przeciętny poziom rozwoju infrastruktury => Niska dostępność komunikacyjna Porty morskie: Gdańsk, Gdynia, mniejsze porty rybackie Porty lotnicze międzynarodowe: Port Lotniczy Gdańsk im. Lecha Wałęsy Charakter gospodarki: przemysłowo-rolniczy
Krainy geograficzne: Pobrzeże Gdańskie, Pobrzeże Słowińskie, Pojezierze Wschodniopomorskie, Południowopomorskie, Dolina Dolnej Wisły, Żuławy Wiślane Krajobraz młodoglacjalny, zróżnicowany, urozmaicony Równiny i pagórkowaty: wysoczyzny morenowe i pagórki morenowe	Zasoby: piaski, żwiry, iły, kreda, torf, kruszywa naturalne, gaz ziemny w tym łupkowy, ropa naftowa, sól kamienna, bursztyn Wysoki poziom atrakcyjności osiedleńczej		

Źródło: Opracowanie własne.

Identyfikacja podstawowych problemów OM

Struktura gospodarki

Współczesna struktura gospodarki analizowanego obszaru metropolitalnego ma charakter typowo postindustrialny z dominującą rolą sektora usług w tym zwłaszcza usług rynkowych w generowaniu miejsc pracy i wartości dodanej.

W 2012 roku (patrz tabela Z2 w Załączniku) najwięcej miejsc w OM pracy generowały przetwórstwo przemysłowe, handel hurtowy i detaliczny wraz z naprawą pojazdów samochodowych, budownictwo oraz transport i gospodarka magazynowa.

Dominujące znaczenie w ogólnej liczbie przedsiębiorstw mają przedsiębiorstwa mikro i małe. Głównym ogniskiem przedsiębiorczości jest obszar rdzenia – Trójmiasto.

Wg danych GUS z 2012 roku na terenie obszaru metropolitalnego funkcjonowało około 2500 podmiotów zatrudniających 9 i więcej pracowników (podmioty składające formularz F01). Z czego 69% zarejestrowanych było na terenie rdzenia (Trójmiasto) a 31% na terenie obszaru uzupełniającego.

Analogicznie do ogólnych tendencji rynkowych kluczowe znaczenie dla gospodarki obszaru metropolitalnego ma jednak kilkadziesiąt firm największych firm generujących znaczną liczbę miejsc pracy, osiągających wysokie przychody ze sprzedaży oraz zyski. Do grupy kluczowych podmiotów dla rozwoju OM

zaliczyć należy: Grupę Lotos, Grupę Energa, Grupę Remontowa, Ergo Hestię, LPP, tczewski Flextronics. Do podmiotów o strategicznym znaczeniu należy zaliczyć również Port Gdańsk i Port Gdynia czy Port Lotniczy Gdańsk im. Lecha Wałęsy. **Słabością gospodarki OM jest stosunkowo niewielka liczba firm dużych w tym o znaczeniu międzynarodowym. Niski jest również ogólny poziom internacjonalizacji.**

Centra logistyczne zlokalizowane są przede wszystkim na terenie rdzenia obszaru metropolitalnego. Można wyróżnić tutaj przede wszystkim centra związane z logistyką morską zlokalizowane na terenie portów bądź na terenie ich bezpośredniego zaplecza oraz centra pozostałe – obsługujące przede wszystkim rynek metropolitalny, zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż głównych osi transportowych w tym przede wszystkim Obwodnicy Trójmiasta. W ostatnim okresie odnotowano szereg inwestycji w centra logistyczne przede wszystkim w związku z uruchomieniem autostrady A1 do Łodzi. Stanowi to jednakże jedynie nadrobienie zaległości rozwojowych w stosunku do innych obszarów metropolitalnych Polski.

Dwa duże projekty realizowane na terenie OM to koncepcja Pomorskiego Centrum Logistycznego (PCL) realizowana przy DCT oraz koncepcja tzw. Doliny Logistycznej. Rozwój tej drugiej uzależniony będzie przede wszystkim od realizacji inwestycji Obwodnicy Północnej Aglomeracji Trójmiejskiej (OPAT) i tzw. drogi czerwonej. Ciekawym projektem jest koncepcja tzw. suchego portu w Zajączkowie Tczewskim realizowana przez PCC Intermodal.

Pomimo wyraźnych różnic, struktury gospodarcze rdzenia i obszaru uzupełniającego są w dużym stopniu komplementarne tzn. wzajemnie się uzupełniają. Dużą rolę w rozwoju obszaru odgrywa jedna z najbardziej aktywnych w Polsce Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna (PSSE) realizująca projekty w ramach licznych podstref położonych w obszarze uzupełniającym oraz od pewnego czasu rdzeniu obszaru metropolitalnego. Na terenie Trójmiasta szczególne znaczenie odgrywają Gdańska Agencja Rozwoju Gospodarczego (GARG) oraz Agencja Rozwoju Gdyni (ARG). Szerszy zakres działania ma Agencja Rozwoju Pomorza (ARP).

Ciekawym przykładem działań rozwojowych koordynowanych i realizowanych na poziomie międzygminnym w OM są działania podejmowane przez Komunalny Związek Gmin „Dolina Redy i Chylonki”. Związek obejmuje obecnie obszar 8 gmin wykonując zadania publiczne w zastępstwie gmin. Związek powstał w 1991 roku w oparciu o przepisy ustawy o samorządzie lokalnym skupiając się na działaniach komunalnych związanych z zaopatrzeniem miast i gmin w wodę, odbiór i oczyszczanie ścieków, centralne ogrzewanie, gospodarkę odpadami, w tym unieszkodliwianie odpadów komunalnych, utrzymanie porządku i czystości, ochronę środowiska (powietrze atmosferyczne, grunty, lasy, wody podziemne i powierzchniowe), informację i edukację ekologiczną społeczności lokalnej.

W obszarze przyciągania potencjalnych inwestorów i ich dalszej obsługi pojawiała się ciekawa inicjatywa łącząca wcześniej rozproszone działania poszczególnych gmin i podmiotów – Invest in Pomerania. Inicjatywa powstała w roku 2011 oparta na współpracy pomiędzy Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, ARP, Gdańskiem, Gdynią, Słupskiem i Sopotem, Pomorską SSE i Słupską SSE Specjalną Strefą Ekonomiczną oraz gdańską spółką celową InvestGDA (w ramach GARG). Działanie Invest in Pomerania koordynuje Agencja Rozwoju Pomorza.

Wrażliwość na szoki gospodarcze i sezonowość

Współczesna struktura gospodarcza obszaru metropolitalnego jak i całego woj. pomorskiego powoduje jego stosunkowo dużą wrażliwość na szoki zewnętrzne. Wrażliwość na szoki zgodnie z modelem ESA (porz. Zaucha i in. 2014) możemy rozpatrywać z perspektywy: ekspozycji na szoki, wrażliwości na szoki oraz zdolności adaptacyjnych do szoku. Każda z perspektyw kształtowana jest przez szereg czynników (listę czynników zawiera opracowanie wyjściowe).

Analiza przeprowadzona jest ze względu na dostępność danych na poziomie województw z wnioskami doprecyzowującymi dla OM.

Regionami o najwyższym poziomie współczesnej ekspozycji na szoki w Polsce są województwa metropolitalne: mazowieckie z Warszawą, dolnośląskie z Wrocławiem i pomorskie (GGOM). Najniższą ekspozycją charakteryzują się województwa podlaskie, lubelskie i świętokrzyskie. Poziom ekspozycji nie uległ zasadniczym zmianom w okresie ostatnich kilku lat. Przeciętnie rzecz biorąc uległ on redukcji. Na wysoką wartość dla Pomorza składają się relatywnie wysoki poziom internacjonalizacji w kontekście handlu zagranicznego (w tym rola portów morskich) oraz napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych/roli kapitału zagranicznego w gospodarce oraz wysoki udział zatrudnienia w finansach i budownictwie.

Regionami o najwyższym poziomie wrażliwości na szoki są województwa świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Najniższą wrażliwością charakteryzują się województwa mazowieckie i małopolskie. Województwo pomorskie charakteryzuje przeciętny poziom wrażliwości, na co składa się relatywnie wysoki poziom zróżnicowania gospodarki, wysoki poziom płac, wyższa od średniej produktywność, relatywnie silny ośrodek metropolitalny oraz niski poziom bezrobocia – wyższa od średniej efektywność rynku pracy. Wrażliwość na szoki nie uległa zasadniczej zmianie.

O odporności gospodarki regionu na szok w dużym stopniu decyduje zdolność do jego neutralizacji i dostosowania do zmieniających się uwarunkowań. Zdolność adaptacyjna polskich regionów spośród trzech rozpatrywanych zmienionych charakteryzuje najmniejszym zróżnicowaniem (mierzonym odchyleniem standardowym). Najwyższą jej wartością w przededniu kryzysu 2008 roku charakteryzowały się ponownie województwa metropolitalne w tym woj. mazowieckie, pomorskie i dolnośląskie. Najniższą zdolność dostosowawczą miały natomiast województwa opolskie i podkarpackie. W przypadku Pomorza o wyniku decyduje relatywnie wysoka, jakość otoczenia instytucjonalnego, przedsiębiorczość mieszkańców, dobre zasoby kapitału ludzkiego oraz wysoka zdolność absorpcyjna środków zewnętrznych.

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech gospodarki wolnorynkowej jest występowanie cyklu koniunkturalnego rozumianego, jako występowanie mniej bądź bardziej regularnych wahań aktywności gospodarczej a tym samym różnych mierników ekonomicznych charakteryzujących poziom koniunktury wokół długookresowych trendów rozwojowych. Cykle koniunkturalne mają różne okresy od długo przez średnio po krótkookresową.

Najbardziej trwałe i regularne wahania aktywności gospodarczej stanowią tak zwane cykle sezonowe, związane ze zmianami pór roku (lato, jesień, zima, wiosna). Warto jednocześnie podkreślić, iż zmiany sezonowe zazwyczaj dominują nad wahaniami cyklicznymi koniunktury.

Ekspozycja na sezonowość gospodarki danego regionu zależy tym samym w dużym stopniu od specyfiki klimatu danego regionu oraz jego specjalizacji sektorowej, ponieważ ekspozycja na sezonowość zdecydowanie różni się między poszczególnymi sektorami gospodarki. Dodatkowym istotnym elementem są m.in. ilość i rozkład dni wolnych od pracy.

Za najbardziej wrażliwe na sezonowość należy uznać następujące działy gospodarki:

- rolnictwo a tym samym przetwórstwo rolno-spożywcze,
- budownictwo,
- turystyka,
- wybrane sektory przemysłu przetwórczego.

W celu próby identyfikacji problemu w ramach OM przyjęto, jako miarę wrażliwości łączny odsetek pracujących w rolnictwie, przetwórstwie spożywczym, budownictwie i turystyce w ujęciu absolutnym (odsetek osób) oraz relatywnym – w stosunku do analogicznego odsetka w kraju. Zgodnie z oczekiwaniami pod względem liczby pracujących najwyższą wrażliwością charakteryzują się gminy Gdańsk i Gdynia. W ujęciu zrelatywizowanym – odsetka ogółu pracujących, zdecydowanymi liderami są powiaty pucki, nowodworski i lęborski.

Tabela 2 Wrażliwość powiatów obszaru metropolitalnego na sezonowość

Powiat	Liczba osób pracujących	Udział (w proc.)	Relatywna wrażliwość
PUCKI	9 265	34,5	2,273
NOWODWORSKI	2 320	26,5	1,746
LĘBORSKI	5 381	22,8	1,501
KARTUSKI	6 182	20,9	1,379
WEJHEROWSKI	9 595	20,1	1,322
GDAŃSKI	4 790	18,9	1,243
M. SOPOT	3 438	15,8	1,039
TCZEWSKI	4 664	15,7	1,038
MALBORSKI	3 934	14,6	0,961
M. GDAŃSK	28 167	12,1	0,796
M. GDYNIA	12 806	10,4	0,686

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Relatywna wrażliwość mierzona jest relacją udziału pracujących w sektorach sezonowo wrażliwych w stosunku do średniej dla Polski.

Klastry w gospodarce obszaru metropolitalnego

Istniejące badania wskazują na występowanie na terenie obszaru metropolitalnego klastrów i potencjalnych klastrów działalności gospodarczej (patrz m.in. Brodzicki i in. 2013). Klastry są formą samoorganizacji działalności gospodarczej niezależnych, lecz wzajemnie powiązanych podmiotów tworzących mniej lub bardziej domknięte skoncentrowane przestrzenie systemy gospodarcze³.

Przyczyn powstania klastra należy upatrywać w występowaniu zlokalizowanych efektów zewnętrznych (Fujita i in. 1999):

- przestrzennie ograniczonego rozlewania się wiedzy (w obrębie sektora jak i między sektorami),
- głębokiego lokalnego rynku pracy osób o odpowiednich umiejętnościach i kwalifikacjach oraz

- sieci wstępujących i zstępujących powiązań w ramach dużych rynków regionalnych, a tym samym wykształcenia się bazy lokalnych poddostawców i podwykonawców.

Steinle i Schiele (2002) identyfikują warunki konieczne i wystarczające powstania klastra. Za warunki konieczne uznają możliwość fragmentaryzacji procesu produkcji, a tym samym specjalizacji podmiotów w łańcuchu wartości dodanej oraz możliwość transportu produktu finalnego do klienta. Za warunki wystarczające uznaje te, które pozwalają na elastyczną koordynację działalności gospodarczej niezależnych podmiotów rynkowych – długie bądź relatywnie długie łańcuchy wartości dodanej, liczne, komplementarne w stosunku do siebie umiejętności, rozlewanie się wiedzy oraz znaczną zmienność rynku.

Liczne w ostatnim okresie badania empiryczne wskazują, że podmioty ulokowane w efektywnie funkcjonujących klastrach charakteryzuje wyższa wydajność oraz wyższy stopień innowacyjności, a tym samym wyższy potencjał konkurencyjny (Breschi i in. 2007). Nie oznacza to jednakże, że każdy podmiot ulokowany w klastrze jest bardziej innowacyjny niż funkcjonujący poza klastrem, wyższy jest w tym przypadku odsetek firm innowacyjnych czy mających status eksportera (Beaudry, Breschi 2003). Funkcjonowanie w klastrze zwiększa innymi słowy prawdopodobieństwo internacjonalizacji działalności poprzez eksport na rynki zagraniczne czy bezpośrednie inwestycje zagraniczne (Shin i in. 2006).

Ponieważ korzyści z funkcjonowania w klastrze nie mogą być w pełni zinternalizowane przez podmioty w nim ulokowane, klastry generują silne efekty zewnętrzne korzystne dla gospodarki regionu swojej lokalizacji (Brodzicki, Kuczevska 2012). Dotyczy to również oczywiście obszarów metropolitalnych, które są naturalnym miejscem lokalizacji klastrów. Wymaga to oczywiście przekroczenia pewnej masy krytycznej liczby podmiotów i łączących je powiązań w regionalnym systemie gospodarczym (Porter 1998). Uzasadnionym jest jednocześnie stwierdzenie, iż jedynie klastry zorientowane proeksportowo, a tym samym o odpowiednim endogennym potencjale, są w stanie wpływać pozytywnie na rozwój regionów (Porter 2003).

3 Według dominującej w literaturze definicji M. Portera (2001) klastery to: „geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (na przykład uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale również współpracujących.”

W ramach projektu MNiSW/NCN „Identyfikacja klastrów przemysłowych w Polsce. Próba oceny efektów ekonomicznych. Implikacje dla polityki rozwoju regionalnego” przeprowadzono identyfikację koncentracji działalności gospodarczej w Polsce (Brodzicki, Kuczevska 2012). W wyniku wieloetapowej analizy ilościowej danych dotyczących liczby pracujących i liczby podmiotów na wysokim poziomie dezagregacji przestrzennej (powiaty) oraz sektorowej (3-cyfrowe PKD 2004) przy wykorzystaniu metody zoptymalizowanej do uwarunkowań Polski (uwzględniającej m.in. przestrzenne zróżnicowanie) zidentyfikowano potencjalne klastry, rozumiane, jako wielosektorowe koncentracje wiązek działalności gospodarczej. Dla uzyskania międzynarodowej porównywalności wyników wykorzystano definicje wiązek sektorów klastrów zaproponowanych przez M. Portera w badaniu dla gospodarki amerykańskiej (Porter 2003).

W kolejnym kroku wyliczone zostały trzy niezależne indeksy klasteryzacji oddające różne aspekty potencjalnego wpływu klastrów na gospodarkę regionalną: indeks specjalizacji (SQ), indeks zróżnicowania (DIV) oraz indeks wagi dla gospodarki regionu (SIGMA)⁴. Przyjęte miary są pokrewne miarom zastosowanym przez Rodrigueza-Pose’a i Comptour’a (2010) do analizy wpływu procesu klasteryzacji na gospodarkę regionów państw UE.

Na podstawie trzech powyższych indeksów przy pomocy analizy głównych składowych (PCA) obliczono syntetyczny indeks klasteryzacji (CLUST). Wartości indeksów zostały obliczone na podstawie zdezagregowanych wyników mapowania klastrów na poziomie powiatów, a następnie zagregowane w górę do poziomu województw. Zestawienie wartości indeksów dla polskich województw przedstawia tabela ... w Załączniku.

W wyniku dalszych prac wyliczono indeksy klasteryzacji na poziomie powiatów. Zestawienie wartości indeksów dla powiatów rozpatrywanego obszaru metropolitalnego przedstawia poniższa tabela. Widać wyraźnie, iż największe wartości poszczególne indeksy przyjmują dla 6 powiatów obszaru metropolitalnego: Trójmiasta oraz powiatów kartuskiego, gdańskiego i wejherowskiego bezpośrednio sąsiadujących z rdzeniem. Naj-

niższe wartości indeksy przyjmują natomiast dla powiatów tczewskiego i malborskiego. Na podstawie danych sporządzono mapy znajdujące się w Załączniku do niniejszej diagnozy.

Tabela 3 Indeksy klasteryzacji dla powiatów obszaru metropolitalnego

	SQ	DIV	SIGMA
M. SOPOT	1,623	0,429	960,924
GDAŃSKI	1,358	0,429	915,599
M. GDYNIA	1,482	0,429	839,017
KARTUSKI	1,047	0,429	719,763
WEJHEROWSKI	1,098	0,429	696,465
M. GDAŃSK	1,303	0,429	619,368
LĘBORSKI	0,738	0,143	566,762
PUCKI	0,988	0,429	498,342
NOWODWORSKI	0,847	0,429	383,724
TCZEWSKI	0,028	0,029	2,756
MALBORSKI*	0,000	0,000	0,000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników mapowania klastrów na poziomie powiatów.

W ostatnich 5 latach Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego przeprowadził w kilkietapowej procedurze formalnej w dwóch edycjach (2009 i 2010 rok) konkurs na tzw. klastry kluczowe woj. pomorskiego. Ocena merytoryczna złożonych wniosków obejmowała:

- Potencjał gospodarczy i konkurencyjność klastra
- Wskaźniki potencjału i konkurencyjności klastra
- Obecne uwarunkowania rozwoju branży oraz perspektywy na przyszłość
- Strategię rozwoju klastra

- Charakterystykę jakości i zasięgu partnerstwa oraz sposób funkcjonowania inicjatywy klastrowej i koordynatora klastra

W wyniku przeprowadzonej selekcji za klastry kluczowe woj. pomorskiego uznane zostały

- INTERIZON - Pomorski Klaster ICT
- Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny
- Gdański Klaster Budowlany

Spośród powyższych realne działania na większą skalę prowadzi wyłącznie klaster Interizon działający w obszarze elektroniki oraz technologii komunikacyjnych i informacyjnych.

Na terenie OM funkcjonują również inne inicjatywy klastrowe:

- Pomorski Klaster Morza i Zlewiska Wisły obecnie Polski Klaster Morski
- Pomorski Klaster BioEkoChemiczny
- Klaster żeglarski

Specjalizacje obszaru metropolitalnego

Identyfikacja najważniejszych specjalizacji sektorowych wyróżniających rozpatrywany obszar metropolitalny dokonana została zgodnie z literaturą przedmiotu na podstawie zdezagregowanych danych o liczbie pracujących. Wykorzystano w tym celu indeks lokalizacji LQ będący stosunkiem udziału liczby pracujących w obszarze metropolitalnym w danym sektorze do analogicznego udziału dla Polski. Wartości indeksu powyżej 1,25, wskazujące na koncentrację liczby pracujących w obszarze metropolitalnym przekraczającą średnią dla kraju o min. 25 proc., uznano za przesłankę występowania wyraźnej specjalizacji. Ze względu na uwzględnienie wszystkich 222 sektorów PKD2004 analizę ograniczono do sektorów przekraczających wartość progową – 0,5 proc. udziału w liczbie pracujących obszaru.

Analizę przeprowadzono dla całego obszaru metropolitalnego oraz osobno jego rdzenia (Trójmiasto) oraz obszaru uzupełniającego. Analogiczną analizę przeprowadzono dla poszczególnych powiatów OM (patrz tabele Z.. do Z w Załączniku).

W przypadku całego OM wyraźne specjalizacje na tle kraju odnotowani w przypadku budowy i naprawy statków i łodzi (PKD 351), przetwarzaniu i konserwowaniu ryb i produktów rybołówstwa (PKD152) oraz przeładunku, magazynowaniu, składowaniu i przechowywaniu towarów (PKD631). Widać wyraźną specjalizację w zakresie gospodarki morskiej i około morskiej: sektor stoczniowy, przetwórstwo ryb, TSL związane z logistyką portową oraz turystykę.

Tabela 4 Specjalizacje sektorowe w obrębie OM

PKD	Nazwa	LQ
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	14,95
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	7,02
631	Przeładunek, magazynowanie, składowanie i przechowywanie towarów	4,74
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	3,06
401	Wytwarzanie i dystrybucja energii elektrycznej	2,39
634	Inne agencje transportowe	2,27
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	1,76
553	Restauracje	1,68
722	Doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania	1,54
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	1,51
803	Szkolnictwo wyższe	1,40
900	Odprowadzanie ścieków, wywóz śmieci, usługi sanitarne i pokrewne	1,35
742	Architektura, inżynieria i pokrewne doradztwo techniczne	1,31
752	Usługi na rzecz całego społeczeństwa	1,31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. *Sektory kluczowe (l. pracujących pow. 0,5 proc., indeks LQ>1,25)

Analizując specjalizację przemysłu przetwórczego OM na tle kraju z perspektywy poziomu zaawansowania technologicznego wg dziedzinowej klasyfikacji OECD widać wyraźnie specjalizację OM w zakresie średnio-niskich technologii (patrz Tabela poniżej). Profil specjalizacji obszaru uzupełniającego to średnio-niskie i niskie technologie. Rdzeń specjalizuje się natomiast w sektorach wysokich i średnio-niskich technologii. W stosunku do roku 1999 nastąpiło jednak osłabienie specjalizacji w zakresie sektorów wysokich technologii).

Biorąc pod uwagę deklarowaną przez przedstawicieli jednostek samorządu metropolitalnego wolę budowy metropolii wiedzy dokonano również oceny specjalizacji gospodarki OM pod kątem wiedzochłonności usług z wykorzystaniem metodologii opracowanej przez EUROSTAT⁵. W klasyfikacji tej do usług wiedzochłonnych (KIS) zalicza się usługi wysokich technologii (HT), wiedzochłonne usługi rynkowe (MS), wiedzochłonne usługi finansowe (FS) oraz pozostałe usługi wiedzochłonne (Inne). Wyróżniona jest również grupa usług o niższej wiedzochłonności (LKIS).

Na tle kraju obszar uzupełniający OM specjalizuje się w zakresie sektorów pozostałych usług wiedzochłonnych oraz usług o niższej wiedzochłonności. Rdzeń obszaru metropolitalnego charakteryzuje się wyższą wiedzochłonnością a zwłaszcza w zakresie wiedzochłonnych usług rynkowych oraz wiedzochłonnych usług finansowych. Widać również zróżnicowanie pomiędzy profilami Gdańska, Gdyni i Sopotu.

W ramach prowadzonych warsztatów konsultacyjnych pojawiło się dodatkowe pytanie o rolę w rozwoju obszarów uzupełniających OM tzw. produktów regionalnych?

Obszary uzupełniające OM mają często charakter miejsko-wiejski bądź wiejski o znaczącym udziale rolnictwa i szerzej produkcji rolno-spożywczej w strukturze gospodarki posiadając jednocześnie szereg walorów turystycznych. W tym kontekście należy rozpatrywać rolę produktów regionalnych i tradycyjnych - wyrobów rolno-spożywczych wysokiej, jakości pochodzących z konkretnych regionów charakteryzujących się tradycyjną metodą produkcji.

5 | EUROSTAT: Eurostat indicators of High-tech industry and Knowledge - intensive services Annex 3 – High-tech aggregation by NACE Rev. 2.

Tabela 5 Specjalizacje OM z perspektywy zaawansowania technologicznego (wartości współczynnika LQ)

	ht	mht	mlt	lt
GDAŃSKI	2,94	0,74	1,34	0,80
KARTUSKI ^{10,12}	0,76	0,99	1,15	
LĘBORSKI	0,08	0,31	0,87	1,40
MALBORSKI	0,09	0,67	0,98	1,19
NOWODWORSKI	0,00	0,25	1,40	1,15
PUCKI	0,30	0,44	0,85	1,34
TCZEWSKI	1,05	1,03	1,29	0,83
WEJHEROWSKI	0,17	0,37	1,07	1,26
M. GDAŃSK	1,05	0,86	1,93	0,56
M. GDYNIA	1,02	0,61	2,34	0,44
M. Sopot	2,19	0,54	2,00	0,58
OM UZUPEŁNIAJĄCY	0,62	0,61	1,07	1,14
OM RDZEŃ	1,09	0,75	2,09	0,52
OM ŁĄCZNIE	0,88	0,69	1,64	0,79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 6 Specjalizacje OM z perspektywy wiedzochłonności (wartości współczynnika LQ)

	HT KIS	KIS MS	KIS FS	KIS INNE	KIS	LKIS
GDAŃSKI	0,47	0,90	0,63	0,78	0,78	1,17
KARTUSKI	0,20	0,69	0,46	1,17	0,88	1,09
LĘBORSKI	0,18	0,99	0,39	1,06	0,91	1,07
MALBORSKI	0,16	0,94	0,80	1,28	1,05	0,97
NOWODWORSKI	0,06	0,57	0,53	1,08	0,80	1,15
PUCKI	0,17	0,52	0,26	0,71	0,57	1,32
TCZEWSKI	0,58	0,78	0,55	1,29	1,01	0,99
WEJHEROWSKI	0,39	0,88	0,75	1,07	0,93	1,05
M. GDAŃSK	0,81	1,25	0,87	1,13	1,11	0,91
M. GDYNIA	1,17	1,29	1,14	0,76	0,99	1,01
M. Sopot	1,67	1,57	1,97	0,84	1,23	0,83
OM UZUPEŁNIAJĄCY	0,30	0,80	0,56	1,06	0,88	1,09
OM RDZEŃ	0,99	1,28	1,03	0,99	1,08	0,94
OM ŁĄCZNIE	0,75	1,12	0,87	1,01	1,01	0,99

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ustanawianie tzw. produktów regionalnych i tradycyjnych jest elementem realizacji w ramach UE polityki podnoszenia jakości w ramach II filaru WPR. Przyznawanie znaku produktu regionalnego ma równoważyć rozwój obszarów wiejskich poprzez przyczynianie się on do zróżnicowania zatrudnienia na obszarach wiejskich, tworzyć pozarolnicze źródła utrzymania, zwiększać i różnicować dochody producentów rolnych, chronić dziedzictwo kulturowe wsi. Tym samym ma doprowadzić do zwiększenia atrakcyjności terenów wiejskich i rozwoju agroturystyki.

Listę produktów regionalnych i tradycyjnych prowadzi w Polsce Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Woj. pomorskie znajduje się w czołówce Polskich regionów z zarejestrowanymi 151 produktami (informacja ze strony Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego). Znaczna część z zarejestrowanych produktów pochodzi z obszaru uzupełniającego metropolii.

Produkty regionalne mogą pełnić istotną rolę w równoważeniu rozwoju wsi i mniejszych miast obszaru metropolitalnego położonych w jego obszarze uzupełniającym. W szerszym kontekście produkty regionalne mogą istotnie wzbogacić kompleksową ofertę turystyczną obszaru metropolitalnego i niwelować część problemów społeczno-gospodarczych. Ze względu na powyższe rejestracja produktów regionalnych oraz dalsza ich promocja powinna być naszym zdaniem wspierana w ramach obszaru metropolitalnego.

W obecnej perspektywie finansowej UE 2014 – 2020 polityka innowacyjna realizowana jest zgodnie z koncepcją tzw. **inteligentnej specjalizacji**, którą Komisja Europejska ogłosiła w przyjętym w 2010 roku dokumencie „Unia Innowacji” będącego integralnym elementem pakietu strategii „Europa 2020”. Przyjęcie i wdrożenie strategii innowacji tzw. trzeciej generacji (RIS3), uwzględniające tzw. regionalne inteligentne specjalizacje, stanowić będą warunek wstępny pozyskiwania finansowania z EFRR⁶.

Na poziomie kraju zidentyfikowano 18 szerokich inteligentnych specjalizacji (patrz Tabela Z18 w załączniku). Część z nich odpowiada uwarunkowaniom czy specyfice obszaru metropolitalnego. Proces ich identyfikacji przebiega również na poziomie poszczególnych regionów w tym w drodze konkursu w ramach woj. pomorskiego (i obszaru metropolitalnego). Konkurs na inteligentne specjalizacje na ten moment nie został jeszcze rozstrzygnięty – zgodnie z informacjami pozyskanymi od InnoBaltica konkurs znajduje się w drugiej fazie w ramach której wstępne propozycje mają ulec konsolidacji.

Na podstawie przeprowadzonych analiz oraz pogłębionych wywiadów z przedstawicielami środowisk biznesowych i samorządowych obszaru metropolitalnego za **przyszłość**

6 Zgodnie z przyjętymi ramami ogólnymi RIS 3 powinny pozwolić na skoncentrowanie wsparcia na kluczowych regionalnych priorytetach i potrzebach w zakresie rozwoju opartego na wiedzy, pozwolić wykorzystać mocne strony i przewagi konkurencyjne danego regionu, sprzyjać innowacjom technologicznym i praktycznym oraz stymulować inwestycje sektora prywatnego, prowadzić do pełnego zaangażowania interesariusz oraz być oparte na obiektywnych danych oraz zawierać solidne systemy monitorowania i oceny.

we sektory rozwoju gospodarki obszaru metropolitalnego uznać można:

- gospodarkę morską (wyspecjalizowana produkcja stoczniowa, offshore, produkcja jachtów),
- porty morskie i centra logistyczne – sektor TSL,
- sektor ICT (elektronika, internet, sztuczna inteligencja),
- turystyka (tradycyjna, eventowa, zdrowotna),
- sektor usług biznesowych i finansowych (BPO/SSC, KIBS),
- sektor energetyczny,
- sektor chemiczny i petrochemiczny w tym chemia lekka,
- sektor metalowy,
- biotechnologiczny i farmaceutyczny w tym kosmetyczny.

Na terenie obszaru uzupełniającego większe znaczenie odgrywać mogą jednocześnie przetwórstwo rolno-spożywcze, przetwórstwo drewna oraz produkcja mebli.

Specjalizacja funkcjonalna

Specjalizacja funkcjonalna w ujęciu przestrzennym polega na koncentracji podmiotów gospodarczych w przestrzeni gospodarczej nie według sektorów działalności (specjalizacja sektorowa) czy produkowanych dóbr bądź świadczonych usług (specjalizacja produktowa), lecz specyfiki wykonywanych funkcji (podział wg funkcji).

Współcześnie zakres specjalizacji funkcjonalnej w OM jest ograniczony. Istnieją jednak wyraźne przesłanki uznania jej występowania np. wyraźna dyslokacja (wzrost w ujęciu absolutnym jak i udziałów) pracujących w przemyśle przetwórczym pomiędzy rdzeniem a obszarem uzupełniającym. Dokładne rozpoznanie zakresu specjalizacji funkcjonalnej zarówno w obrębie analizowanego obszaru metropolitalnego jak i w kontekście ogólnopolskim jest wysoce utrudnione ze względu na brak danych o strukturze zatrudnienia wg klasyfikacji zawodów na odpowiednim poziomie dezagregacji zawodowej i przestrzennej (min. poziom powiatów) w układach wieloletnich.

Ze względu na naśladowanie zasadniczych trendów gospodarczych Europy Zachodniej należy uznać, iż zakres specjalizacji funkcjonalnej w obszarze metropolitalnym do roku

2030 ulegnie wzmocnieniu (pogłębieniu). Rdzeń OM będzie specjalizował się przede wszystkim w usługach intensywnie wykorzystujących wiedzę. W obszarze uzupełniającym w ujęciu absolutnym jak i relatywnym wzmocnieniu ulegną funkcje produkcyjne.

Zagrożenie deindustrializacją

Gospodarka OM, analogicznie do jego konkurentów, ma współcześnie charakter postindustrialny tzn. zasadnicze znaczenie w generowaniu wartości dodanej oraz w większym stopniu miejsc pracy ma sektor usług rynkowych.

Trend w kierunku deindustrializacji, zarówno w ujęciu absolutnym jak i relatywnym, przybrał na siłę po roku 1989 w wyniku przemian systemowych (demokratyzacja) i przejścia na gospodarkę wolnorynkową. Zasadniczą zmianą w tym kontekście w obrębie analizowanego OM było kurczenie się kompleksu przemysłowego wokół tradycyjnego sektora stocznioowego.

Pomimo charakteru postindustrialnego OM, dalsza deindustrializacja może nieść potencjalne zagrożenie dla podtrzymywalności rozwoju gospodarczego ze względu na wysoki poziom produktywności przemysłu, generowane strumienie wymiany międzynarodowej. Na zagrożenia związane z deindustrializacją pokazuje wiele istotnych dokumentów strategicznych m.in. OECD czy Komisji Europejskiej.

W tym kontekście wskazana byłaby **polityka reindustrializacji** gospodarki obszaru metropolitalnego, oparta m.in. o założenia inicjatywy wspólnotowej „Działania na rzecz odrodzenia przemysłu europejskiego (COM/2014/014)”.

Obszar metropolitalny w obszarze przemysłu charakteryzuje się niższą atrakcyjnością inwestycyjną potencjalną i rzeczywistą w stosunku do zasadniczych konkurentów w tym zwłaszcza konurbacji śląskiej.

Funkcje przemysłowe w rdzeniu OM mogą być utrzymane w już istniejących lokalizacjach zwłaszcza na terenach portowych i ich bezpośrednim zapleczu, terenach po stocznioowych i pokolejowych czy przy Rafinerii Gdańskiej. Szczególnie predysponowane do lokalizacji są tutaj sektory produkcji przemy-

słowej powiązane z gospodarką morską w tym wielkogabrytowych (produkcja wysokospecjalistycznych statków i konstrukcji pływających, offshore, produkcja jachtów), produkcja konstrukcji metalowych czy produkcja chemiczna i petrochemiczna. Poza tymi obszarami lokalizacja przemysłu będzie utrudniona ze względu na brak terenów inwestycyjnych, wysokie ceny gruntów czy naturalne konflikty na styku z rozwijającą się zabudową mieszkaniową.

Dużo bardziej predysponowane do rozwoju funkcji przemysłowej są mniejsze ośrodki miejskie leżące poza rdzeniem OM (co byłoby zgodne z logiką specjalizacji funkcjonalnej). Niestety za mało prawdopodobny należy uznać rozwój w OM wysoko i średniowysoko technologicznych sektorów przemysłu przetwórczego.

Rola instytucji w stymulowaniu rozwoju obszaru metropolitalnego

Uwarunkowania instytucjonalne stanowią istotną głęboką determinantę rozwoju gospodarczego. Z tej perspektywy, jakość władz OM jak i prowadzoną przez nie działania mają duże znaczenie w średnim i długim okresie.

Biorąc pod uwagę podstawowe zasady – społeczeństwa obywatelskiego, społeczeństwa demokratycznego oraz gospodarki wolnorynkowej rola władz powinna ograniczać się przede wszystkim do **tworzenia korzystnych warunków ramowych** dla rozwoju gospodarki OM (polityka pozytywnych sprzężeń zwrotnych). W tym modelu interwencja władz jest uzasadniona wyłącznie w przypadku istotnych niedociągnięć rozwiązań wolnorynkowych a działania powinny skupić się przede wszystkim na eliminacji kluczowych barier dla rozwoju gospodarczego.

Współpraca JST na obszarze OM występuje aczkolwiek na obecnym etapie może zostać oceniona, jako niedostateczna i mało efektywna. Stan ten wymaga zdecydowanej poprawy. Zasadniczym problemem jest brak jednoznacznych regulacji prawnych dotyczących funkcjonowania i zarządzania obszarów metropolitalnych.

Tworzenie sprzyjających ram dla rozwoju gospodarczego ze względu na specyficzne uwarunkowania analizowanego obszaru w tym jego policentryczność wymaga skokowego pogłębienia i intensyfikacji współpracy oraz znacznego podwyższenia jakości współpracy metropolitalnej. Dynamika rozwoju poszczególnych gmin zależy w dużym stopniu od rozwoju gmin sąsiadujących (autokorelacja). Podejmowane działania należy przynajmniej koordynować, a w pewnych obszarach harmonizować czy wręcz ujednolicać, dla osiągnięcia efektów synergii.

W przypadku obszarów metropolitalnych szczególną rolę, jako katalizator rozwoju stanowi rozwój infrastruktury dostępnej do OM (aspekt zewnętrzny) jak i powiązań między rdzeniem a obszarem uzupełniającym (aspekt wewnętrzny). Jest to szczególnie istotne w przypadku przyjęcia modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego rozwoju kraju. Wstępne analizy nad drzewem problemów rozwoju OM wskazują, iż wzrost dostępności do rdzenia obszaru metropolitalnego (rozbudowa infrastruktury, spójny multimodalny system transportowy) może z jednej strony ukierunkować rozwój OM z drugiej strony przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społeczno-ekonomicznych mieszkańców obszarów uzupełniających.

Podstawowe problemy rozwojowe OM

Na podstawie przeprowadzonych analiz zidentyfikowano następujące kluczowe wyzwania dla rozwoju gospodarczego obszaru metropolitalnego:

- wyczerpywanie się potencjału rozwoju opartego o proste mechanizmy nadrabiania zaległości rozwojowej (konwergencja) => zmiana modelu rozwojowego na bardziej intensywny;
- przełamanie miękkich barier rozwoju gospodarczego (niski poziom wzajemnego zaufania, ograniczona bądź nieefektywna współpraca metropolitalna, brak koordynacji działań);
- utrata prostych przewag konkurencyjnych w tym przewagi kosztowej => konsekwentne wzmacnianie kluczowych

przewag konkurencyjnych OM i niwelowanie wpływu słabych stron OM;

- brak strategii, brak modelu rozwoju => próba ukierunkowania rozwoju obszaru metropolitalnego.
- wzrost potencjału do absorpcji i tworzenia nowoczesnych technologii – rozbudowa potencjału naukowego i jego powiązanie z gospodarką;
- wzrost jakości kapitału ludzkiego i społecznego;
- dywersyfikacja ryzyk rozwojowych - ucieczka przed nadmierną specjalizacją,
- zahamowanie procesu deindustrializacji obszaru metropolitalnego;
- narastanie konfliktów między głównymi kierunkami rozwoju (np. rozwój portów, centrów logistycznych, przemysłu, wydobywanie gazu łupkowego a walory środowiskowe, rozwój turystyki) oraz w aspekcie narastania problemu regulacyjnych ograniczeń rozwoju związanych z ochroną środowiska naturalnego (np. problem obszarów objętych Natura 2000, rozwój portów morskich),
- narastanie dysproporcji w poziomie rozwoju między rdzeniem a obszarami uzupełniającymi.

Rozwiązanie istotnych problemów OM wymaga niewątpliwie koordynacji działań podmiotów samorządu terytorialnego wchodzących w jego skład. **Warunkiem bazowym jest efektywna i szeroko zakrojona współpraca metropolitalna.**

Analiza benchmarkingowa obszaru metropolitalnego

Zasadniczymi konkurentami obszaru metropolitalnego Trójmiasta są Poznań, Wrocław i Kraków. W pewnym stopniu można odnosić się również do OM Bydgosko-Toruńskiego oraz Szczecina. Specyfika Warszawy i de facto Łodzi oraz konurbacji śląskiej jest znacząco odmienna. W układzie międzynarodym za punkt odniesienia przyjęto miasta Europy Bałtyckiej: Wilno, Ryga, Tallin, Helsinki, Turku, Sztokholm, Goteborg, Kiel, Hamburg, Kopenhaga, Aalborg, Aarhus.

Benchmarking międzynarodowy obszaru metropolitalnego jest bardzo utrudniony ze względu na dostęp do danych źródłowych czy przetworzonych. Z tego względu wykorzystano przede wszystkim porównywalne dane regionalne na poziomie NUTS2 wg nomenklatury UE oraz zawarte w raportach branżowych. Kaliningrad musi zostać odrzucony ze względu na ogólny brak porównywalnych danych.

Pod względem liczby pracujących – wielkości rynku pracy najbardziej zbliżonymi do GGOMu są OM Krakowa i Poznania. OM Wrocławia jest około 20% mniejszy a Szczecina i Bydgosko-Toruński ok. 40% mniejszy.

Spośród analizowanych obszarów metropolitalnych najwyższym poziomem strukturalnego podobieństwa (szczegółowa analiza I. pracujących) do Trójmiasta charakteryzuje się Szczecin (patrz Tabela 10). Najmniej jednorodny jest Wrocław. Pod względem zróżnicowania gospodarczej struktury wszystkich porównywanych OM są podobne.

Tabela 10 Specjalizacje OM w zakresie sektorów przemysłu przetwórczego wg zaawansowania technologicznego

Podobieństwo		Zróżnicowanie	
BTOM	44,05	BTOM	211,3
GGOM	0,00	GGOM	204,8
Kraków OM	39,07	Kraków OM	204,2
Poznań OM	39,19	Poznań OM	205,3
Szczecin OM	18,20	Szczecin OM	219,3
Wrocław OM	50,19	Wrocław OM	206,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spośród analizowanych konkurentów Trójmiasto wykazuje specjalizację w zakresie średnio-niskich technologii przemysłu przetwórczego (patrz Tabela 11). Najwyższą specjalizację w zakresie sektorów wysokich technologii wykazują Wrocław, Poznań i Kraków. W średnio-wysokich technologiach najsilniejsze są Kraków oraz Wrocław. Trójmiasto ma jednocześnie najniższy łączny udział sektorów wysokich i średnio wysokich technologii spośród rozpatrywanych metropolii krajowych.

Tabela 11 Specjalizacje OM w zakresie sektorów przemysłu przetwórczego wg zaawansowania technologicznego

	ht	mht	mlt	lt
Wrocław OM	4,835	1,540	0,785	0,673
Kraków OM	1,226	1,396	1,208	0,719
Poznań OM	1,462	1,117	0,757	1,055
BTOM	0,835	1,017	0,910	1,051
Szczecin OM	0,254	0,843	1,266	0,965
GGOM	0,883	0,686	1,644	0,789

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Spośród rozpatrywanych obszarów metropolitalnych Polski GGOM charakteryzuje się najwyższą wartością wskaźnika wrażliwości na sezonowość wyprzedzając wyłącznie OM Szczecina. Poziom wrażliwości na sezonowość spadł o 0,5 proc. Wrażliwość OM Wrocławia, Bydgosko-Toruńskiego oraz poznańskiego jest zdecydowanie niższa.

Przejdźmy w tym miejscu do analizy międzynarodowej. Zakładamy, iż ocena regionu na poziomie NUTS2 odzwierciedla w dużym stopniu realny potencjał konkretnego obszaru metropolitalnego. Bazujemy na wybranych klasyfikacjach porównywalnych międzynarodowo (Patrz Tabela Z17 w Załączniku).

Regional Innovation Scoreboard 2014 – aktualny raport KE dot. potencjału innowacyjnego klasyfikuje woj. pomorskie a tym samym GGOM w grupie tzw. skromnych innowatorów. Na tle kraju wyższą rangę mają województwa małopolskie i dolnośląskie. Dla porównania wszystkie ośrodki zagraniczne za wyjątkiem Kilonii sklasyfikowano w grupie liderów innowacyjności. Niepokojąco prezentuje się także dynamika zmian w czasie – woj. pomorskie zakwalifikowano do ostatniej grupy – regionów cofających się w wartości ogólnego indeksu innowacyjności. Podobna sytuacja charakteryzuje jedynie województwo kujawsko-pomorskie. Wśród regionów charakteryzujących się największymi zmianami (przyrostami indeksu) znajdują się regiony Krakowa, Szczecina, Kiel, Hamburga i Aalborga. Dokonując dekompozycji Regional Innovation Index na tzw. filary, za relatywnie silne strony OM Trójmiasta na tle konkurencyjnych ośrodków można uznać wysokie wydatki na innowacje niezwiązane z B+R, wysoki udział zatrudnienia w zawodach intensywnie wykorzystujących wiedzę, a także wysoki odsetek osób z wyższym wykształceniem. Ponadto na tle ośrodków krajowych obszar metropolitalny charakteryzuje się wysokimi wydatkami na B+R w sektorze biznesu. Słabymi stronami są wskaźniki związane z występowaniem o ochronę patentową, pracami B+R realizowanymi w przedsiębiorstwach sektora MSP oraz finansowaniem i wprowadzaniem innowacji.

Tabela 11 Wrażliwość GOM na sezonowość na tle innych obszarów metropolitalnych

OM	Wrażliwość absolutna		Zmiana	Wrażliwość relatywna		Zmiana
	2006	1999		2006	1999	
GOM	17,07	17,56	-0,49	1,00	1,00	0,00
OM Szczecin	16,55	17,27	-0,72	0,97	0,98	-0,01
OM Kraków	15,97	17,69	-1,71	0,94	1,01	-0,07
OM Poznań	14,81	17,58	-2,77	0,87	1,00	-0,13
BT OM	14,75	14,08	0,67	0,86	0,80	0,06
OM Wrocław	13,15	16,16	-3,01	0,77	0,92	-0,15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Regional Competitiveness Index 2010 klasyfikuje woj. pomorskie na 201 z 268 europejskich regionów. Jest to lokata porównywalna do pozostałych ośrodków krajowych, a także Litwy i Łotwy, choć nieporównywalnie słabsza, niż pozycje regionów skandynawskich i niemieckich, które uznane zostały za jedne z najbardziej konkurencyjnych w całej UE. Analiza poszczególnych rozpatrywanych filarów konkurencyjności pozwala uznać za silne strony OM Trójmiasta relatywnie wysoki odsetek społeczeństwa z wyższym wykształceniem, wydajność rynku pracy, a także wyrafinowanie biznesu. Za najsłabsze strony OM raport uznaje wskaźniki związane z infrastrukturą, poziomem zdrowie oraz innowacyjnością.

Najnowasza edycja raportu the Economic Intelligence Unit pt. „Hot Spots 2025. Benchmarking the future competitiveness of cities” oceniający potencjał 120 najbardziej konkurencyjnych miast do roku 2025 nie uwzględnia Trójmiasta. Spośród rozpatrywanych ośrodków metropolitalnych w układzie bałtyckim najwyższej oceniono Sztokholm, który zajął ósme

miejsce w zestawieniu globalnym. W pierwszej pięćdziesiątce występują jeszcze Kopenhaga (15), Warszawa (43) oraz Hamburg (46). Spośród pozostałych polskich metropolii najwyżej oceniono Kraków, który zajął 87 pozycję.

Podobne rezultaty ukazuje Ranking Szanghajski – raport oceniający 500 najlepszych uczelni na świecie. Na liście nie znajduje się żadna z uczelni akademickich Trójmiasta. Spośród polskich ośrodków akademickich najwyższą pozycję (328) zajmuje Uniwersytet Jagielloński, w Krakowie przed Uniwersyte-tem Warszawskim (396 pozycja). Uczelnie wyższe z krajów skandynawskich oraz Niemiec zajmują miejsca w pierwszej 200. Najwyżej uplasował się w zestawieniu Uniwersytet Kopenhaski – 40 pozycja w rankingu globalnym.

Powyższe dane pozwalają wnioskować, iż ośrodkami najbardziej zbliżonymi rozwojowo do obszaru metropolitalnego Trójmiasta są ośrodki krajowe: Kraków, Poznań, Szczecin oraz Wrocław. Na arenie międzynarodowej łatwo zauważyć podobieństwo do stolic państw bałtyckich – Wilna, Rygi i Tallina. Pozostałe – Helsinki, Turku, Sztokholm, Goteborg, Kiel, Hamburg, Kopenhaga, Aalborg i Aarhus jak i stolica Polski są na zdecydowanie wyższym poziomie rozwoju gospodarczego. Wyjątkowo smutny jest rozłam rozwojowy w basenie Morza Bałtyckiego i słaba pozycja OM w rankingu potencjału akademickiego.

Analiza zróżnicowania wewnętrznego w obrębie OM

Analizowany obszar metropolitalny jest silnie wewnętrznie zróżnicowany. Potencjał gospodarczy analogicznie do ludnościowego skupiony jest przede wszystkim w rdzeniu obszaru metropolitalnego – w tym w dwóch głównych ośrodkach miejskich Gdańska i Gdyni.

W wielu płaszczyznach analiz społeczno-ekonomicznych wyróżnić można w obrębie przyjętej delimitacji OM strefę miejską (rdzeń), podmiejską i przedmiejską. Na peryferiach OM leżą obszary miejsko-wiejskie czy też z dominującą funkcją rolną. Uwarunkowania rozwoju tych poszczególnych obszarów OM znacząco się różnią i nie stanowią one zwartego obszaru.

Z wielu względów o rzeczywistej delimitacji obszaru metropolitalnego może świadczyć mapa stopy bezrobocia w układzie gminnym czy powiatowym wyraźnie rozgraniczająca obszary niskiego bądź przeciętnego bezrobocia (poniżej średniej dla kraju) od obszarów o ponadprzeciętnym bądź wysokim poziomie bezrobocia. Wydaje się iż ta pierwsza grupa gmin (obszary o najwyższej dostępności komunikacyjnej do rdzenia OM) tworzy relatywnie spójny metropolitalny rynek pracy.

Na podstawie wysoce zdezagregowanych danych odnoszących się do liczby pracujących w powiatach (3cyfrowy poziom PKD2004) wyliczono indeks podobieństwa strukturalnego przyjmując, jako benchmark miasto Gdańsk.⁷

Najbardziej podobne strukturalnie do siebie są gospodarki rdzenia OM, czyli Gdańska i Gdyni oraz w mniejszym stopniu Sopotu. Z powiatów obszaru uzupełniającego najbliższe rdzeniowi są gospodarki powiatów tczewskiego, gdańskiego,

7 Indeks podobieństwa policzono, jako sumę kwadratów odchyień udziału liczby pracujących w poszczególnych sektorach od analogicznych udziałów w mieście Gdańsku. Indeks podobieństwa przyjmuje wartości z zakresu 0 do 10.000, przy czym wartość zero wskazuje na strukturalną homogeniczność z strukturą gospodarki przyjętą, jako benchmark.

malborskiego oraz wejherowskiego. Najmniejszym poziomem podobieństwa do gospodarki Gdańska charakteryzują się powiaty nowodworski i pucki.

Na podstawie tych samych danych wyliczono indeks zróżnicowania⁸. Wyższy poziom zróżnicowania jest ogólnie rzecz biorąc korzystny, ponieważ obniża podatność na szoki zewnętrzne i wewnętrzne w tym o charakterze asymetrycznym. Szczególnie niebezpieczny był przykład gospodarki monokulturowej silnie uzależnionej od jednego sektora gospodarki (b. wysokie wartości indeksu zróżnicowania – wysoki poziom koncentracji).

Najbardziej zróżnicowaną wewnętrznie gospodarką charakteryzuje się miasto Sopot wyprzedzając w tym zakresie powiaty gdański, tczewski i lęborski. Miasta Gdańsk i Gdynia lokują się w środku stawki. Najmniej zróżnicowaną strukturę gospodarki mają natomiast powiaty nowodworski i pucki.

Tabela 7 Indeksy strukturalnego podobieństwa i zróżnicowania powiatów obszaru metropolitalnego

Powiat	Podobieństwo	Zróżnicowanie
M. SOPOT	111,0	214,9
GDAŃSKI	123,0	233,6
TCZEWSKI	120,8	240,5
LĘBORSKI	167,9	242,4
M. GDAŃSK	0,0	245,9
MALBORSKI	124,8	257,5
M. GDYNIA	68,8	260,4
WEJHEROWSKI	126,1	264,3
KARTUSKI	179,8	284,2
NOWODWORSKI	219,4	314,0
PUCKI	327,1	428,0

8 Indeks zróżnicowania policzono, jako sumę kwadratów udziałów poszczególnych sektorów w ogólnej liczbie pracujących w danym powiecie. Indeks zróżnicowania przyjmuje wartości z zakresu 0 do 10.000 przy czym niższe wartości odpowiadają wyższemu poziomowi zróżnicowania struktury gospodarczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najbardziej zróżnicowaną wewnątrznie gospodarką charakteryzuje się miasto Sopot wyprzedzając w tym zakresie powiaty gdański, tczewski i lęborski. Miasta Gdańsk i Gdynia lokują się w środku stawki. Najmniej zróżnicowaną strukturę gospodarki mają natomiast powiaty nowodworski i pucki.

Rdzeń obszaru metropolitalnego na tle kraju (patrz Tabela 8) wykazuje specjalizację w zakresie sektora stocznioowego, logistyki w tym przede wszystkim logistyki morskiej powiązanej z portami, produkcji biżuterii (klaster bursztynowy), szeroko pojmowanej turystyki, edukacji na poziomie wyższym oraz sektora metalowego. Analogicznie do innych metropolii widać wyraźną koncentrację sektorów obsługujących relatywnie silny rynek metropolitalny (sektory endogeniczne).

Tabela 8 Sektory kluczowe dla OM * - rdzeń (Gdańsk, Sopot, Gdynia)

OM - RDZEŃ		LQ
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	21,42
362	Produkcja artykułów jubilerskich i podobnych	7,33
631	Przeładunek, magazynowanie, składowanie i przechowywanie towarów	7,08
401	Wytwarzanie i dystrybucja energii elektrycznej	3,68
634	Inne agencje transportowe	3,35
632	Usługi wspierające dla transportu: obsługa dróg, tras, terminali, dworców	3,28
402	Wytwarzanie gazu; dystrybucja paliw gazowych przez sieć zasilającą	3,07
803	Szkolnictwo wyższe	2,15
722	Doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania	2,08
742	Architektura, inżynieria i pokrewne doradztwo techniczne	1,70
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	1,60
553	Restauracje	1,51
702	Wynajem nieruchomości własnych lub dzierżawionych	1,44
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej, prawne	1,38
752	Usługi na rzecz całego społeczeństwa	1,37
747	Sprzątanie budynków	1,35
281	Produkcja metalowych elementów konstrukcyjnych	1,33
503	Sprzedaż części i akcesoriów do pojazdów mechanicznych	1,32
672	Działalność pomocnicza związana z ubezpieczeniami i funduszem emerytalno-rentowym	1,31
703	Obsługa nieruchomości realizowana na zasadzie bezpośredniej płatności lub kontraktu	1,31
900	Odprowadzanie ścieków, wywóz śmieci, usługi sanitarne i pokrewne	1,27
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	1,26
511	Sprzedaż hurtowa realizowana na zasadzie bezpośredniej płatności lub kontraktu	1,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. *Sektory kluczowe (l. pracujących pow. 0,5 proc., indeks LQ>1,25).

W strefie uzupełniającej obszaru metropolitalnego wi-
dać wyraźne przesunięcie w kierunku sektorów o niższej in-
tensywności technologicznej (poza Tczewem) i niższej wie-
dzochołności, mających bardziej tradycyjny charakter (patrz
Tabela 9 poniżej). Najsilniejszymi specjalizacjami obszaru uzu-
pełniającego Trójmiasta na tle kraju są rybołówstwo oraz prze-
twórstwo ryb oraz turystyka (powiązane z walorami naturalnymi
obszaru). Słabsza w stosunku do rdzenia jest specjalizacja w za-
kresie sektora stoczniowego. Wyraźne jest przesunięcie z jed-
nej strony w kierunku przemysłu przetwórczego (przetwó-
rstwo drewna, wyroby metalowy, sektor maszynowy i elektro-
maszynowy, produkcja mebli) – mniejsza rola sektora usług
(poza budowlanym) oraz z drugiej strony w kierunku rolnic-
twa i przemysłu rolno-spożywczego. Obszar uzupełniający
w dużo większym stopniu w stosunku do rdzenia OM bazuje
na zasobach naturalnych.

Tabela 9 Sektory kluczowe dla OM * - obszar uzupełniający

OBSZAR UZUPEŁNIAJĄCY		LQ
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	16,76
050	Rybołówstwo, wylęgarnie ryb, gospodarstwa rybackie	11,60
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	6,53
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	3,74
201	Cięcie i heblowanie drewna, impregnacja drewna	2,76
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	2,63
316	Produkcja sprzętu elektrycznego do pojazdów, sygnalizacji, złącz elektromagnetycznych i specjalistycznego sprzętu elektrycznego	2,52
203	Produkcja drewnianych elementów konstrukcyjnych i wyrobów stolarki budowlanej	2,42
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	2,12
553	Restauracje	1,98
013	Uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (gospodarstwa mieszane)	1,85
454	Budowlane prace wykończeniowe	1,66
361	Produkcja mebli	1,65
014	Usługi związane z uprawami rolnymi oraz z hodowlą zwierząt	1,60
287	Produkcja metalowych wyrobów gotowych (z wyj. narzędzi i artykułów ślusarskich)	1,54
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	1,49
900	Odprowadzanie ścieków, wywóz śmieci, usługi sanitarne i pokrewne	1,49
853	Opieka socjalna	1,49
745	Rekrutacja pracowników i pozyskiwanie personelu	1,41
158	Produkcja artykułów spożywczych	1,41
551	Hotele	1,36
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	1,35
513	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	1,35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. *Sektory kluczowe (l. pracujących pow. 0,5 proc., indeks LQ>1,25).

SWOT parametryczny

W wyniku przeprowadzonych analiz oraz po konsultacjach w ramach drugiej rundy konsultacji wewnętrznych zidentyfikowano szereg czynników (informacji strategicznych) do uwzględnienia w analizie strategicznej SWOT. W kolejnym kroku każdy z czynników poddany został analizie parametrycznej. Przy silnych i słabych stronach obszaru metropolitalnego określono ich wpływ na rozwój OM oraz istotność. Przy szansach i zagrożeniach określono ich potencjalny pozytywny bądź negatywny wpływ na rozwój OM oraz prawdopodobieństwo wypełnienia.

Tabela 12 Zidentyfikowane elementy macierzy SWOT – silne i słabe strony (sytuacja bieżąca, czynniki wewnętrzne)

	Silne strony	Wpływ	Istotność	Wynik
S1	Nadmorskie położenie	4	20	80
S2	Wysoka atrakcyjność osiedleńcza i inwestycyjna	4	20	80
S3	Duży potencjał endogeniczny rynku OM	3	20	60
S4	Wysoki poziom przedsiębiorczości (aktywności gospodarczej) mieszkańców	3	10	30
S5	Prężność demograficzna	2	10	20
S6	Zróznicowana struktura gospodarcza	2	10	20
S7	Relatywnie wysoka zdolność do absorpcji szoków zewnętrznych i wewnętrznych, zdolności adaptacyjne	2	10	20
Suma			100	
	Słabe strony	Wpływ	Istotność	Wynik
W1	Peryferyjność	4	20	80
W2	Niski poziom współpracy w obrębie OM, niski poziom koordynacji działań a w konsekwencji duplikowanie działań przez instytucje OM	4	15	60
W3	Ograniczony potencjał innowacyjny	4	10	40
W4	Nadmierne uzależnienie rozwoju od środków zewnętrznych (w tym UE)	3	12	36
W5	Wysoki poziom kosztów w tym pracy, energii, wysokie koszty życia	3	10	30
W6	Ograniczona dostępność transportowa	3	10	30
W7	Niewiele silnych podmiotów gospodarczych o kapitale krajowym	3	8	24
W8	Niski poziom inteligencji strategicznej	3	5	15
W9	Relatywnie niski poziom internacjonalizacji gospodarki	2	5	10
W10	Znaczne dysproporcje wewnętrzne	2	5	10
Suma			100	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych analiz.

Tabela 13 Zidentyfikowane elementy macierzy SWOT – szanse i zagrożenia (sytuacja przyszła, czynniki zewnętrzne)

	Szanse	Wpływ	Istotność	Wynik
O1	Napływ nowych inwestycji	4	3	12
O2	Napływ środków UE	2	4	8
O3	Rozwój nowych rynków (BRIC, Afryka, Ameryka)	3	2	6
O4	Decyzja o lokalizacji strategicznych inwestycji np. EJ1	3	2	6
O5	Wzrost znaczenia regionu Morza Bałtyckiego	3	1	3
	Zagrożenia	Wpływ	Istotność	Wynik
T1	Spadek znaczenia gospodarki UE w aspekcie globalnym	3	3	9
T2	Niestabilna sytuacja geopolityczna	3	3	9
T3	Kryzysy gospodarcze globalne i regionalne	3	2	6
T4	Centralizacja podejmowania decyzji w kraju	3	2	6
T5	Deindustrializacja Europy	3	2	6
T6	Przyspieszona konwergencja płac w regionie do poziomu Europy Zach.	3	2	6
T7	Nasilenie procesów migracyjnych	3	2	6
T8	Dynamiczny rozwój konkurentów	3	2	6
T9	Dezintegracja UE	4	1	4
T10	Katastrofa ekologiczna	4	1	4
T11	Niekorzystne zmiany klimatyczne	2	1	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych analiz.

W kolejnym kroku wybrano po pięć czynników kluczowych w każdym z pól macierzy SWOT i przeprowadzono standardową analizę powiązań (macierz korespondencji). Każdy z elementów macierzy został oceniony trójstopniowej skali od 0 – brak związku (wpływu) po 2 – związek (wpływ) istotny. Jej wyniki prezentujemy poniżej.

Tabela 14 Macierz korespondencji między czynnikami kluczowymi

	S1	S2	S3	S4	S5	W1	W2	W3	W4	W5
O1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	2
O2	0	0	1	2	0	1	2	1	0	1
O3	2	1	0	1	0	1	1	1	0	1
O4	1	1	1	0	1	1	2	1	1	2
O5	2	1	1	2	1	1	2	1	0	1
T1	1	2	1	1	0	1	2	1	2	0
T2	0	0	1	0	0	0	1	0	1	1
T3	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1
T4	0	0	0	1	0	2	1	0	1	0
T5	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych analiz.

Uzyskane wyniki uwzględniające wyłącznie silne powiązania, jak i drugie podejście, uwzględniające zarówno silne jak i słabe powiązania (liczba w nawiasie), **wskazuje na dominacją słabych stron obszaru metropolitalnego nad silnymi przy szansach istotniejszych od zagrożeń**. Różnice są jednak niewielkie. Uzyskany wynik sugeruje przyjęcie tzw. **strategii konkurencyjnej**.

Tabela 15 Macierz wyników

	Silne strony (S)	Słabe strony (W)
Szanse (O)	6 (25)	7 (29)
Zagrożenia (T)	1 (17)	6 (25)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych analiz.

Obszar metropolitalny w tej sytuacji funkcjonuje w otoczeniu, które pozwala mu wyłącznie na utrzymanie bieżącej pozycji. Istotne słabości wewnętrzne uniemożliwiają jednakże skuteczne wykorzystanie szans. Strategia OM powinna koncentrować się, więc na eliminowaniu bądź neutralizowaniu wewnętrznych słabości, aby w przyszłości lepiej wykorzystać szanse kreowane przez otoczenie.

Propozycje działań w ramach obszaru metropolitalnego

Warunkiem sine qua non dalszego rozwoju analizowanego OM jest zdecydowane wejście w nowy, pogłębiony etap współpracy metropolitalnej – współpracy między jego kluczowymi interesariuszami w tym przede wszystkim jednostkami samorządu terytorialnego różnych szczebli. Współpraca ta leży w interesie mieszkańców OM rozumianych, jako głównych interesariuszy Metropolii.

Zdynamizowanie rozwoju obszaru metropolitalnego w ujęciu absolutnym jak i relatywnym (na tle zasadniczych konkurentów międzynarodowych) wymaga:

- zniwelowania niekorzystnej, peryferyjnej lokalizacji głównie przez wzrost zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wykorzystania w pełni jej atutów: położenia nad Bałtykiem i wysokiej atrakcyjności osiedleńczej,
- rozbudowę potencjału naukowego i innowacyjnego,
- zdecydowanie ściślejszej współpracy jednostek samorządu terytorialnego – wdrożenie nowej kultury współpracy.

Kluczową rolę w rozwoju OM odgrywać będzie szeroko rozumiana gospodarka morska w tym przede wszystkim Porty w Gdańsku i w Gdyni oraz sektor TSL powiązany z portami. Dużą rolę mogą odegrać również tereny postoczniove jako miejsce lokalizacji inwestycji przemysłowych wymagających dostępu

do morza. Podmioty te konkurują. Całkowita eliminacja konkurencji w obrębie OM mogłaby przynieść katastrofalne skutki. Działania konkurujących podmiotów powinny być natomiast koordynowane na pewnym poziomie i w ściśle określonych obszarach – z perspektywy globalnej są de facto punktowe.

W szczególności w kontekście stymulowania rozwoju gospodarczego OM proponujemy podjęcie następujących działań:

- Przyjęcie a następnie konsekwentne wdrażanie spójnej strategii rozwoju OM,
- Określenie i doprecyzowanie modelu współpracy metropolitalnej w ramach jednego forum /platformy współpracy metropolitalnej z wyraźnie podkreśloną delimitacją obszaru metropolitalnego,
- Prowadzenie bardziej bałtyckie polityki rozwoju OM jak i całego woj. pomorskiego
- Rozbudowę infrastruktury dostępowej do rdzenia OM oraz budowę efektywnego systemu transportu publicznego w celu wzmocnienia procesu rozlewania bodźców rozwojowych, próbę ukierunkowania rozwoju metropolii (działania wyprzedzające) oraz niezbędny element rozwiązania wielu problemów społeczno-ekonomicznych,
- Wypracowania zintegrowanej oferty inwestycyjnej OM oraz zintegrowanej promocji OM (w tym wypracowanie marki OM skierowanej do wewnątrz jak i na zewnątrz)
- Polepszone, zintegrowane planowanie przestrzenne OM (wyście poza poziom obowiązkowych i w dużym stopniu nieefektywnych konsultacji w kierunku realnej koordynacji działań)
- Koordynowanie działań strategicznych podmiotów gospodarczych i instytucji (porty morskie, lotniska, parki naukowo-technologiczne, agencje rozwoju, agencje promocji przede wszystkim w celu wyeliminowania duplikacji działań)
- Wypracowanie zintegrowanej oferty turystycznej OM obejmującej wspólną i wie osiową ofertę rdzenia i obszaru uzupełniającego
- Promowanie akumulacji kapitału krajowego, podnoszenie potencjału innowacyjnego metropolitalnego systemu

innowacji i promocję internacjonalizacji działalności gospodarczej przedsiębiorstw (w tym promocja eksportu)

- Ukierunkowana reindustrializacja OM
- Rozbudowa potencjału naukowego OM i kapitału ludzkiego w kierunku budowy realnej metropolii wiedzy
- Wzmacnianie potencjału sieciowania OM z najbliższymi miastami (Elbląg, Toruń-Bydgoszcz, Słupsk), innymi metropoliami krajowymi i zagranicznymi oraz poszerzenie obszarów współpracy międzymetropolitalnej zwłaszcza z kluczowymi metropoliami bałtyckimi
- Stworzenie i wypromowanie wspólnej marki OM i opracowanie strategii dotarcia do poszczególnych potencjalnych grup odbiorców w tym z wykorzystaniem nowoczesnych kanałów i metod komunikacji (wizualnych, audiowizualnych, kanałów społecznościowych).

Spis literatury

- Annoni P., Kozowska K. (2010), Regional Competitiveness Index 2010, Komisja Europejska.
- Beaudry V., Breschi S. (2003), Are firms in clusters really more innovative?, "Economics of innovation and new technology", Taylor and Francis Journals, Vol. 12(4), 2003, s. 325-342.
- Breschi S. i in. (2007), Clusters, networks and innovation, Oxford University Press, Oxford.
- Brodzicki T., Kuczevska J. red., (2012), Klastry przemysłowe i polityka klastrowa a konkurencyjność przedsiębiorstw, sektorów i regionów, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Center for World-Class Universities of Shanghai Jiao Tong University, 2014 Academic Ranking of World Universities [online], [dostęp: 20.09.2014], <http://www.shanghairanking.com>
- Chmielewski J.M. (2001,) Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- Ciołek D., Brodzicki T. (2015), Determinants of total factor productivity of Polish districts. The impact of territorial capital, Instytut Rozwoju Working Paper 001/2015.

- Domański B. (2008), Rozwój polskich metropolii a regiony peryferyjne. Bezpowrotna separacja czy współzależność rozwoju?, Studia KPZK PAN, Vol. 120, s. 135–143.
- EIU (2013), Hot spots 2025. Benchmarking for future competitiveness of cities, The Economist Intelligence Unit Ltd.
- ESPON (2012), KIT. Knowledge, Innovation, Territory, ESPON.
- Fujita M. i in. (1999), The Spatial Economy. Cities, Regions, and International Trade, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Gawlikowska-Hueckel K., Szlachta J., red., Wrażliwość polskich regionów na wyzwania współczesnej gospodarki. Implikacje dla polityki rozwoju regionalnego, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Gorzelak G., (2002), Polskie regiony w procesie integracji europejskiej, Studia Regionalne i Lokalne, nr 2-3.
- Jałowiecki B. (2005), Polskie miasta w procesie metropolizacji, Studia Regionalne i Lokalne, Vol. 1(19), s. 5 – 17.
- Kliber P. (2011), Kluby konwergencji w rozwoju gospodarczym regionów Polski, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Zeszyty Naukowe, Vol. 176, s. 241-256.
- Komisja Europejska (2014), "Regional Innovation Scoreboard 2014", Komisja Europejska.
- MAiC (2013), Biała księga obszarów metropolitalnych, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, 2013.
- MRR (2013), Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Porter M. (1998), Clusters and the New Economics of Competition, "Harvard Business Review", s. 77-90.
- Porter M. (2001), Porter o konkurencji, PWN, Warszawa.

- Porter M. (2003), The Economic Performance of Regions, "Regional Studies", Vol. 37 (6/7), s. 549–578.
- Rodriguez-Pose A., Comptour F. (2010), Do clusters generate greater innovation and growth? An analysis of European regions, IMDEA Working Paper Series, nr 2010/15.
- Sagan I., Canowiecki Z. (2011), Między integracją a konkurencją. Gdańsko-Gdyński Obszar Metropolitalny, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Shin M. i in. (2006), Place and the Geography of Italian Export Performance, "European Urban and Regional Studies", Vol. 13(3), 2006, s. 195-208.
- Steinle C., Schiele H. (2002), When do industries cluster? A proposal on how to assess an industry's propensity to concentrate at a single region or nation, "Research Policy", Vol. 31, s. 849-858.
- Zaucha J., Ciołek D. Brodzicki T., Głazek E. (2014), Wrażliwość polskich regionów na wyzwania gospodarki globalnej, w: Gawlikowska-Hueckel K., Szlachta J., red., Wrażliwość polskich regionów na wyzwania współczesnej gospodarki. Implikacje dla polityki rozwoju regionalnego, Oficyna a Wolters Kluwer business, ISBN 978-83-264-3211-8, Warszawa.

Spis skrótów

BIZ	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne
BPO	Business Process Offshoring
EBOiR	Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju
ESPON	European Observation Network, Territorial Development and Cohesion
GUMED	Gdański Uniwersytet Medyczny
ICT	Technologie informacyjne
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
MG	Ministerstwo Gospodarki
MNiSW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MZK ZG	Metropolitalny Związek Komunikacyjny Zatoki Gdańskiej
NCBiR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NCN	Narodowe Centrum Nauki
OM	Obszar Metropolitalny
PG	Politechnika Gdańska
SIWZ	Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
SR OM 2030	Strategia Rozwoju Gdańskiego Obszaru Metropolitalnego do 2030 roku
UE	Unia Europejska
UG	Uniwersytet Gdański
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Załączniki

Podziękowania

W trakcie prac nad Diagnozą przeprowadzono szereg pogłębionych wywiadów, które w znaczący sposób wzbogaciły przeprowadzone badania. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować wszystkim wymienionym poniżej rozmówcom:

Aleksandrowicz Alan	Gdańska Agencja Rozwoju Regionalnego, InvestGDA, prezes
Bigda Jacek	GUMed, Biuro Rektora ds. Strategii i Współpracy Międzynarodowej, Pełnomocnik Rektora, p.o. dyrektora biura, Gdańsk
Filarecki Maciej	Flextronics, Dyrektor IT, Tczew, prezes klastra Interizon
Grzybowski Marek	Polski Klaster Morski, Prezes Zarządu, Gdynia
Hartenberger-Pater Krystyna	Pomorska Regionalna Organizacja Turystyczna, Dyrektor Biura, Gdańsk
Kamińska Teresa	Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna, Sopot, prezes
Kuźmierkiewicz Wojciech	Fundacja Naukowa Polpharmy, Gdańsk, Prezes Zarządu
Lewandowska Ewa	Pomorski Klaster Żeglarski, koordynator

Limon Tomasz	Pracodawcy Pomorza, Gdańsk, Dyrektor Zarządzający
Matczak Radomir	Urząd Marszałkowski Woj. Pomorskiego, Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego, Gdańsk, dyrektor
Oberbek Joanna	InnoPomorze, Gdańsk, wiceprezes
Pankau Feliks	Urząd Marszałkowski Woj. Pomorskiego, Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego, Gdańsk, wicedyrektor
Parzuchowski Jarosław	Koordinator Biura Klastra Interizon, Gdańsk
Przeworska Justyna	Biuro Rozwoju Gdańska
Pszczółka Tomasz	Atena, Sopot, b. wiceprezes
Rejek Tomasz	Pomorskie Stowarzyszenie Przewoźników Drogowych, Gdynia, prezes
Rutkiewicz Grzegorz	Fido Intelligence, Sopot, COO
Sobolewska Anna	Flextronics, Tczew, PR Specialist
Spychała Katarzyna	Agencja Rozwoju Gdyni, Gdynia, prezes
Sudakowska Justyna	Gdańsk Convention Bureau, specjalista, Gdańsk
Szordykowski Włodzimierz	Urząd Marszałkowski Woj. Pomorskiego, Departament Rozwoju Gospodarczego, Gdańsk, dyrektor
Tarczyński Marek	Polska Izba Spedycji i Logistyki, Gdynia, prezes
Trojanwoski Marek	CTAdventure, InteliWISE, Gdynia, prezes
Wódcarczyk Arkadiusz	Flextronics, Tczew, Area HR Manager
Wysocki Łukasz	Gdańska Organizacja Turystyczna, Gdańsk, Prezes Zarządu
Zień Piotr	Polpharma Biologics, Gdańsk, Dyrektor ds. Rozwoju Technicznego

Rekomendacje dla dalszych prac analitycznych

W wyniku przeprowadzonych prac sugerujemy następujące prace analityczne:

- Precyzyjne określenie rzeczywistego zasięgu oddziaływania gospodarczego OM w różnych funkcjach gospodarczych i metropolitalnych
- Analiza struktury zawodowej, kompetencji kluczowych w układzie gmin i powiatów OM (stan) i ich zmian w okresie 10 ostatnich lat oraz badanie foresightowe w podobnym układzie „Analiza zapotrzebowania na nowe i unikalne kompetencje w regionie z punktu widzenia wzmacniania kluczowych osi rozwoju OM”
- Pogłębiona analiza postrzegania OM (marki OM) w ujęciu krajowym i międzynarodowym

Jako działanie długookresowe widzimy potrzebę wdrożenia zintegrowanej statystyki terytorialnej dla OM – w tym poprzez wypracowanie efektywnych mechanizmów współpracy – zbierania i przetwarzania danych na poziomie regionalnym jak i krajowym (międzynarodowym) we współpracy z GUS i WUS oraz EUROSTATem.

W przypadku realnego zacieśnienia współpracy metropolitalnej za wskazane widzimy powołanie metropolitalnego zespołu analitycznego odpowiedzialnego za bieżący monitoring wewnętrzny i zewnętrzny (benchmarking) rozwoju OM.

Metodologia liczenia indeksów klasteryzacji

Indeks specjalizacji SQ jest stosunkiem udziału zatrudnienia w klastrach w danym regionie do udziału zatrudnienia w klastrach w całej gospodarce polskiej.

$$SQ = \frac{\frac{E_{K,R}}{E_R}}{\frac{E_{K,PL}}{E_{PL}}}$$

Indeks pokazuje, o ile jest silniejsza specjalizacja (koncentracja) zatrudnienia w wiązkach klastrowych w danym regionie w stosunku do kraju – przyjętego jako naturalny benchmark. Indeks SQ przyjmuje wartości nieujemne; wartości indeksu powyżej jedności wskazują na ponadprzeciętną specjalizację regionu na tle średniej dla kraju.

Indeks zróżnicowania DIV, kolejna wykorzystana miara, odzwierciedla występowanie poszczególnych typów klastrów w regionach (w ujęciu podstawowym Porter wyróżnia 35 potencjalnych wiązek klastrowych) oddając tym samym ogólny poziom dywersyfikacji klastrów. Indeks przyjmuje wartości od 0 do 100.

$$DIV_R = \frac{n_{K,R}}{N_K} \times 100$$

Indeks znaczenia (SIGMA) oddaje znaczenie klastrów dla rynku pracy regionu – suma kwadratów udziałów poszczególnych wiązek klastrowych w rynku pracy regionu. Indeks sigma przyjmuje wartości od 0 do 10000.

$$SIGMA = \sum_K^N \left(\frac{E_{W,K,R}}{E_R} \times 100 \right)^2$$

Tabela Z1 Zestawienie PKB per capita w EURO dla polskich podregionów w okresie

Podregion	2000	2001	2002	2003	2004
Miasto Warszawa	13 700	15 800	15 900	14 600	15 200
Miasto Poznań	9 700	10 900	10 700	9 700	10 600
Legnicko-Głogowski	6 300	6 700	6 800	6 200	7 200
Miasto Wrocław	7 200	7 900	8 200	7 300	7 500
Miasto Kraków	7 600	8 100	8 200	7 500	8 200
Tyski	6 400	7 800	7 500	7 500	7 800
Trojmiejski	7 200	8 000	8 100	7 100	7 800
Katowicki	7 100	8 000	8 600	7 500	7 900
Warszawski-zachodni	5 800	7 000	6 800	6 100	6 300
Miasto Łódź	5 700	6 600	6 500	6 100	6 400
Ciechanowsko-płocki	5 000	5 400	5 000	4 800	6 000
Miasto Szczecin	7 400	8 200	8 000	6 900	6 900
Gliwicki	5 300	5 900	5 800	5 300	5 800
Poznański	5 600	6 300	5 900	5 600	6 100
Bydgosko-Torunski	5 800	6 700	6 500	5 900	6 100
Rybnicki	4 300	5 100	4 800	4 400	5 400
Bielski	5 200	5 900	5 700	5 200	5 500
Piotrkowski	4 100	4 700	4 600	4 400	4 700
Sosnowiecki	4 900	5 300	5 500	5 000	6 000
Wrocławski	3 700	4 200	4 500	4 100	4 200
Opolski	4 500	5 000	4 900	4 400	5 400

esie 2000-2011 oraz średniego tempa wzrostu w okresie 2004-2011

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Śr. tempo wzrostu
18 800	21 300	24 600	28 300	24 800	28 300	29 100	0,081
12 900	14 000	16 100	18 800	16 100	18 100	18 400	0,069
9 800	12 300	14 000	14 700	12 800	16 500	17 900	0,114
8 900	10 200	11 900	14 400	12 600	14 200	14 700	0,084
9 800	11 400	12 800	14 600	12 400	14 000	14 600	0,072
8 900	9 300	10 900	13 700	12 400	13 800	14 500	0,078
9 500	10 500	11 700	12 900	11 500	12 900	13 800	0,071
9 300	10 200	11 800	13 900	11 900	13 000	13 600	0,068
7 400	8 500	9 600	11 100	9 900	11 400	12 100	0,082
7 500	8 400	9 700	11 600	10 000	11 600	11 800	0,076
7 000	7 700	8 700	10 200	8 800	10 700	11 700	0,083
8 500	9 400	10 400	12 300	10 200	11 200	11 600	0,065
6 800	7 800	9 100	10 600	9 600	11 000	11 400	0,084
7 200	8 200	9 300	11 100	9 700	10 600	11 200	0,076
7 300	8 100	9 300	10 800	8 900	9 900	10 200	0,064
6 100	6 300	7 100	9 100	7 500	9 000	9 700	0,073
6 400	7 000	7 900	9 300	8 200	9 000	9 400	0,067
5 800	6 300	7 100	8 400	7 500	8 600	9 300	0,085
6 500	7 700	8 700	9 700	7 700	8 900	9 300	0,055
5 000	5 500	6 800	8 200	7 000	8 300	8 900	0,094
6 100	6 500	7 700	9 300	7 700	8 500	8 800	0,061

Lubelski	4 400	5 100	5 100	4 500	4 700
Warszawski-wschodni	3 800	4 800	4 300	3 900	4 200
Leszczyński	4 000	4 600	4 400	4 200	4 600
Częstochowski	4 300	5 200	4 800	4 400	4 900
Białostocki	4 300	5 100	5 000	4 500	4 700
Zielonogórski	4 200	4 700	4 600	4 200	4 700
Gorzowski	4 600	5 100	5 100	4 500	4 800
Łódzki	3 800	4 500	4 500	4 200	4 400
Szczeciński	4 600	5 200	5 100	4 600	4 700
Rzeszowski	3 700	4 400	4 300	3 900	4 100
Kaliski	3 800	4 400	4 200	3 900	4 300
Olsztynski	4 300	4 800	4 700	4 500	4 700
Jeleniogórski	4 200	4 900	4 500	4 100	4 200
Kielecki	4 000	4 500	4 600	4 200	4 500
Ostrolecko-siedlecki	3 500	4 400	4 000	3 600	3 800
Bytomski	3 800	4 500	4 600	4 200	4 300
Koninski	3 800	4 500	4 400	4 200	4 300
Oswiecimski	4 100	4 400	4 500	4 200	4 200
Starogardzki**	3 700	4 200	4 500	4 200	4 300
Radomski	3 500	4 400	4 000	3 700	3 900
Koszaliński	4 100	4 700	4 500	4 100	4 400
Pilski	4 100	4 800	4 500	4 100	4 500
Walbrzyski	3 700	4 400	4 300	4 000	4 200

5 500	6 000	6 900	8 400	7 100	8 100	8 300	0,071
5 200	5 700	6 400	7 700	6 700	7 800	8 200	0,084
5 400	6 100	6 900	8 000	6 900	7 800	8 200	0,072
5 800	6 100	7 100	8 100	6 700	7 600	8 000	0,061
5 500	6 200	7 100	8 200	7 000	7 800	8 000	0,066
5 800	6 300	7 200	8 100	6 700	7 600	8 000	0,066
5 700	6 300	7 200	8 300	7 300	8 000	8 000	0,064
5 300	6 100	7 000	8 200	6 800	7 600	7 900	0,073
5 700	5 900	7 000	8 400	6 700	7 700	7 900	0,065
5 000	5 400	6 000	7 500	6 500	7 400	7 800	0,080
5 100	5 700	6 300	7 500	6 600	7 300	7 800	0,074
5 600	6 000	6 800	7 800	6 700	7 500	7 800	0,063
5 000	5 500	6 200	7 500	6 400	7 300	7 700	0,076
5 200	5 800	6 800	8 300	6 800	7 500	7 700	0,067
4 700	5 400	6 200	7 100	6 100	6 900	7 500	0,085
5 200	5 700	6 400	7 400	6 500	7 200	7 400	0,068
5 200	5 500	6 200	7 200	6 400	7 000	7 400	0,068
5 100	5 600	6 300	7 200	6 300	6 900	7 300	0,069
4 800	5 500	6 500	7 300	6 200	7 000	7 300	0,066
4 800	5 300	6 000	7 000	6 100	6 900	7 200	0,077
5 200	5 900	6 500	7 700	6 400	7 200	7 200	0,062
5 300	5 600	6 400	7 300	6 400	7 000	7 200	0,059
5 000	5 600	6 400	7 300	6 300	6 900	7 100	0,066

Slupski**	3 700	4 400	4 200	3 900	4 000
Skierniewicki	3 500	3 800	4 100	3 700	4 000
Tarnobrzeski	3 500	4 000	4 100	3 900	4 100
Wloclawski	3 700	4 300	4 200	3 800	4 200
Elblaski	3 500	4 000	3 900	3 700	3 900
Krakowski	2 700	3 500	3 400	3 200	3 200
Tarnowski	3 200	3 500	3 600	3 200	3 400
Gdanski	3 300	3 900	3 800	3 500	3 500
Grudziadzki	3 500	4 000	3 900	3 500	3 800
Sieradzki	3 500	4 000	4 000	3 700	3 900
Sandomiersko-jedrzejewski	3 300	3 700	3 700	3 500	3 600
Lomzynski	3 000	3 700	3 500	3 100	3 400
Suwalski	3 200	3 800	3 900	3 500	3 600
Nyski	3 300	3 600	3 600	3 200	3 300
Stargardzki	3 500	3 800	3 800	3 300	3 500
Pulawski	3 000	3 400	3 300	3 200	3 400
Elcki	3 200	3 600	3 400	3 200	3 400
Bialski	2 900	3 600	3 400	3 100	3 200
Krosnienski	3 200	3 600	3 400	3 200	3 300
Nowosadecki	2 900	3 200	3 200	2 900	3 000
Chelmsko-zamojski	2 900	3 400	3 300	3 000	3 200
Przemyski	3 000	3 500	3 500	3 100	3 200

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT (nama_r_e3gdp).**P powiat lęborski.

	4 900	5 500	6 300	7 300	6 300	6 900	7 000	0,070
	4 800	5 300	6 200	7 100	5 800	6 500	6 900	0,068
	4 700	5 200	6 000	7 000	5 800	6 500	6 800	0,063
	4 700	5 300	6 000	7 000	5 800	6 600	6 700	0,058
	4 600	5 000	5 800	6 700	5 700	6 400	6 600	0,066
	4 000	4 500	5 200	6 400	5 400	6 000	6 500	0,089
	4 100	4 600	5 100	6 000	5 100	5 900	6 500	0,081
	4 300	4 900	5 600	6 600	5 700	6 400	6 500	0,077
	4 400	4 800	5 500	6 400	5 400	6 100	6 500	0,067
	4 700	5 300	6 100	6 900	5 300	5 900	6 400	0,062
	4 200	4 700	5 500	6 600	5 500	6 100	6 300	0,070
	4 100	4 500	5 100	6 000	5 200	5 800	6 100	0,073
	4 300	4 700	5 500	6 100	5 300	5 900	6 100	0,066
	4 100	4 500	5 300	6 100	5 400	5 900	6 000	0,075
	4 200	4 600	5 200	6 100	5 100	5 800	6 000	0,067
	4 000	4 300	4 900	5 900	4 600	5 200	5 900	0,069
	4 000	4 600	5 100	6 000	4 900	5 700	5 800	0,067
	3 700	4 200	4 800	5 700	4 700	5 400	5 700	0,072
	4 000	4 400	5 000	5 800	4 900	5 400	5 600	0,066
	3 700	4 100	4 600	5 700	4 800	5 300	5 500	0,076
	3 800	4 200	4 900	5 700	4 600	5 300	5 400	0,065
	3 900	4 200	4 700	5 500	4 500	4 900	5 100	0,058

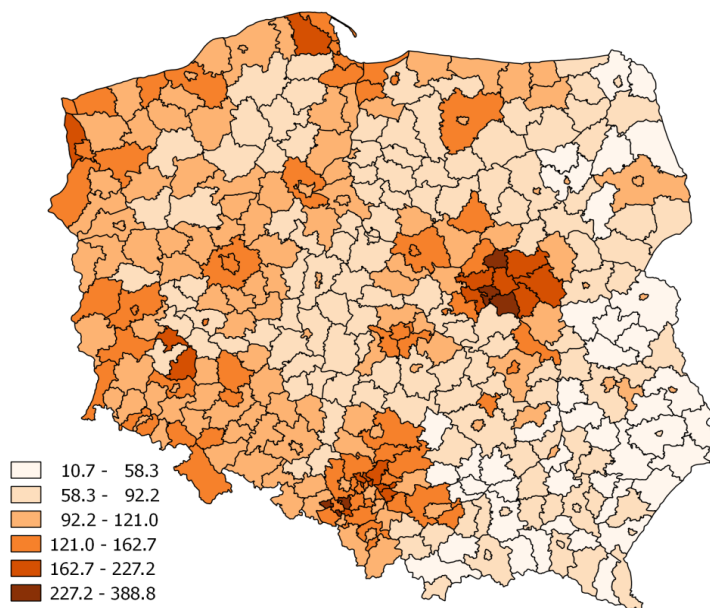
Podregion starogardzki obejmuje powiaty tczewski i malborski. Podregion słupski obejmuje

Tabela Z1B Zestawienie PKB per capita oraz PKB na pracownika w cenach stałych z 2005 roku dla powiatów OM w 2011 roku oraz średnie tempo wzrostu zmiennych w okresie 2004-2011

Powiat	PKB per capita (zł)	% lidera	PKB na pracującego (zł)	% lidera	Śr. tempo wzrostu PKB per capita	Śr. tempo wzrostu PKB na pracującego
nowodworski	21 554	31,2	137 001	63,6	4,96	4,50
łęborski	23 038	33,4	122 052	56,6	4,78	3,43
kartuski	23 199	33,6	98 059	45,5	6,76	4,34
tczewski	24 158	35,0	106 522	49,4	5,10	3,21
pucki	24 602	35,7	141 964	65,9	4,55	4,49
malborski *	25 224	36,6	151 390	70,3	3,81	5,30
wejherowski	27 196	39,4	175 299	81,4	5,41	4,89
gdański	33 921	49,2	153 871	71,4	6,41	2,20
m.Gdańsk	46 480	67,4	144 677	67,1	3,56	1,80
m.Gdynia	46 838	67,9	167 595	77,8	3,23	3,09
m.Sopot	68 992	100,0	215 457	100,0	3,62	0,74

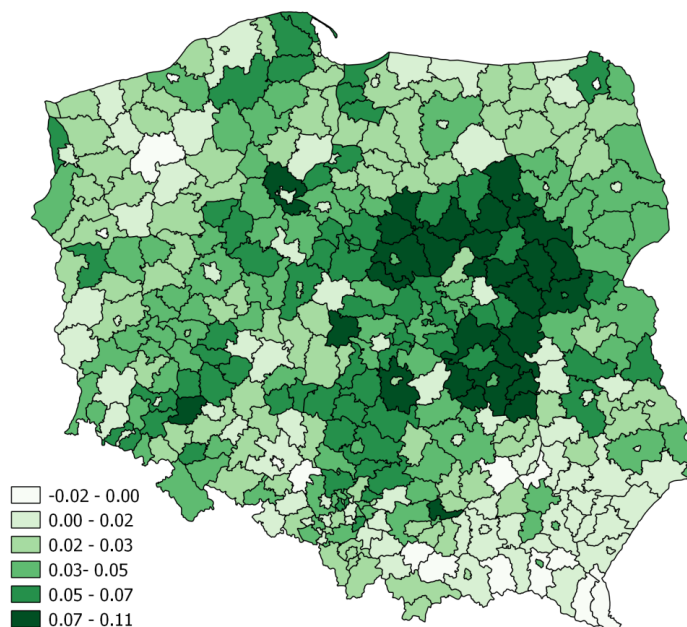
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Metodologia liczenia PKB na poziomie powiatów IR autorstwa Doroty Ciołek

PKB na pracującego w powiatach w roku 2011 (średnia dla Polski = 100) - metoda Instytutu Rozwoju

Ryc. Z1A PKB na pracującego w roku 2011 na poziomie powiatów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Metodologia liczenia PKB na poziomie powiatów IR autorstwa Doroty Ciołek.Ciołek, Brodzicki (2015).

Ryc. Z1B Tempo wzrostu PKB na pracującego w okresie 2003 – 2011 na poziomie powiatów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Metodologia liczenia PKB na poziomie powiatów IR autorstwa Doroty Ciołek.

Tabela Z2. Liczba pracujących w powiatach OM w roku 2012 wg sekcji PKD2007*

Powiat	A	B	C	D	E	F	G	H
gdański	*	0	3082	308	96	888	2890	320
kartuski	*	0	4310	*	235	2020	2274	347
lęborski	46	*	3039	*	178	44	426	*
malborski	250	0	1379	*	*	*	678	98
nowodworski	94	0	583	*	229	*	135	0
pucki	40	*	2108	0	301	518	569	102
tczewski	102	0	8860	*	348	742	1398	624
wejherowski	63	*	5832	*	365	1115	2077	443
m. Gdańsk	*	*	19806	6537	1393	6854	11677	6421
m. Gdynia	0	*	8375	*	673	2067	7756	5954
m. Sopot	0	0	1180	0	*	540	707	321
rdzeń OM	0	0	29361	6537	2066	9461	20140	12696
obszar uzup.	595	0	29193	308	1752	5327	10447	1934
OM razem	595	0	58554	6845	3818	14788	30587	14630

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. *Źródło danych formularz F01. Sekcje PKD: A - Przemysł i budownictwo; B - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę oraz działalność związana z rekultywacją; C - Budownictwo; D - Handel hurtowy i detaliczny; E - Naprawy i konserwacja; F - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; G - Informacja i komunikacja; H - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; I - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; J - Pozostała działalność usługowa; K - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; L - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; M - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; O - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; P - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; Q - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; R - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; S - Pozostała działalność usługowa; * - brak danych ze względu na zaokrąglenie.

I	J	K	L	M	N	P	Q	R	S
121	90	0	*	87	*	0	*	*	0
*	*	0	*	44	0	0	*	*	*
*	0	0	*	*	*	0	0	0	0
0	0	0	261	*	*	0	332	0	0
*	0	0	*	0	0	0	*	0	0
209	0	0	*	72	*	0	*	0	0
*	*	0	1483	65	*	0	543	0	0
203	*	*	217	81	241	110	223	0	0
958	4658	2188	2407	2750	4430	214	2334	102	*
371	2271	3024	1726	1304	1885	37	2185	*	*
436	918	254	216	429	249	179	122	130	0
1765	7847	5466	4349	4483	6564	430	4641	232	0
533	90	0	1961	349	241	110	1098	0	0
2298	7937	5466	6310	4832	6805	540	5739	232	0

2007: A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; B - Górnictwo i wydobywanie; C - Przetwórstwo
 dę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami
 wa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H - Transport i gospodarka magazynowa, I - Dzia-
 K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości,
 rania i działalność wspierająca; P – Edukacja; Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; R - Działalność
 zględu na tajemnicę statystyczną (mniej niż 3 podmioty w danym powiecie).

Tabela Z3. Liczba podmiotów w powiatach OM w roku 2012 wg sekcji PKD2007

Powiat	A	B	C	D	E	F	G	H	I
gdański	*	0	55	3	3	27	59	3	3
kartuski	*	0	70	*	6	27	46	5	*
lęborski	4	*	30	*	5	3	18	*	*
malborski	9	0	25	*	*	*	15	4	0
nowodwor- ski	3	0	6	*	6	*	5	0	*
pucki	3	*	34	0	6	9	20	4	3
tczewski	7	0	50	*	4	17	28	5	*
wejherowski	4	*	59	*	4	37	56	7	5
m. Gdańsk	*	*	177	11	10	116	218	46	20
m. Gdynia	0	*	107	*	3	45	133	95	8
m. Sopot	0	0	13	0	*	15	23	6	8
rdzeń OM	0	0	297	11	13	176	374	147	36
obszar uzup.	30	0	329	3	34	120	247	28	11
OM razem	30	0	626	14	47	296	621	175	47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS. *Źródło danych form i rybactwo; B - Górnictwo i wydobywanie; C - Przetwórstwo przemysłowe; D - wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E - Dostawa wo zana z rekultywacją, F – Budownictwo; G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa i gospodarka magazynowa, I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usług ność finansowa i ubezpieczeniowa; L - Działalność związana z obsługą rynku ni na, N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; łałność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; S - Pozostała działalność usług (mniej niż 3 podmioty w danym powiecie).

*

J	K	L	M	N	P	Q	R	S
4	0	*	6	*	0	*	*	0
*	0	*	3	0	0	*	*	*
0	0	*	*	*	0	0	0	0
0	0	5	*	*	0	4	0	0
0	0	*	0	0	0	*	0	0
0	0	*	3	*	0	*	0	0
*	0	3	3	*	0	8	0	0
*	*	7	4	5	3	8	0	0
51	20	47	71	46	8	35	3	*
28	5	24	25	25	3	27	*	*
14	5	9	9	7	4	4	3	0
93	30	80	105	78	15	66	6	0
4	0	15	19	5	3	20	0	0
97	30	95	124	83	18	86	6	0

ularz F01. Sekcje PKD2007: A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę
ody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność zwią-
a pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H - Transport
gami gastronomicznymi, J - Informacja i komunikacja, K - Działal-
eruchomości, M - Działalność profesjonalna, naukowa i technicz-
P – Edukacja; Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; R - Dzia-
gowa; * - brak danych ze względu na tajemnicę statystyczną

Tabela Z4 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu gdańskiego (udział w og

PKD	Nazwa	EMPL
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	8,275
602	Transport lądowy drogowy	4,523
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	4,354
519	Pozostała sprzedaż hurtowa	4,055
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych	2,535
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	2,323
513	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	2,189
515	Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia nierolniczego oraz złomu	2,153
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	2,067
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	2,023
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	1,709
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	1,665
454	Budowlane prace wykończeniowe	1,579
502	Obsługa i naprawy pojazdów mechanicznych	1,571
182	Produkcja odzieży (nie ze skóry i futra) i dodatków do odzieży	1,551

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD w liczbie pracujących w powiecie powyżej 0.5 proc.

gólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
157	Produkcja gotowych pasz dla zwierząt	8,079
362	Produkcja artykułów jubilerskich i podobnych	7,852
323	Produkcja odbiorników telewizyjnych i radiowych oraz związanego z nimi wyposażenia	7,432
322	Produkcja nadajników telewizyjnych i radiowych oraz aparatów dla telefonii i telegrafii	7,067
212	Produkcja wyrobów z papieru i tektury	6,373
156	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i produktów skrobiowych	5,064
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	4,505
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	4,027
244	Produkcja środków farmaceutycznych, chemikaliów medycznych i środków pochodzenia roślinnego	3,173
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	2,271
014	Usługi związane z uprawami rolnymi oraz z hodowlą zwierząt, z wyjątkiem usług weterynaryjnych	2,258
193	Produkcja obuwia	2,188
513	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	2,147
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	2,017
403	Wytwarzanie i dystrybucja pary wodnej i gorącej wody	1,941

0 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale

Tabela Z5 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu kartuskiego (udział w

PKD	Nazwa	EMPL
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	7,459
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	6,911
361	Produkcja mebli	4,403
151	Produkcja, przetwórstwo i konserwowanie mięsa i produktów mięsnych	4,048
602	Transport lądowy drogowy	3,344
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	2,897
515	Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia nierolniczego oraz złomu	2,586
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	2,413
519	Pozostała sprzedaż hurtowa	2,379
182	Produkcja odzieży (nie ze skóry i futra) i dodatków do odzieży	2,312
316	Produkcja sprzętu elektrycznego do pojazdów, sygnalizacji, złącz elektromagnetycznych i specjalistycznego sprzętu elektrycznego	2,186
513	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	2,173
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	1,868
454	Budowlane prace wykończeniowe	1,828
287	Produkcja metalowych wyrobów gotowych (z wyj. narzędzi i artykułów ślusarskich)	1,699

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD w liczbie pracujących w powiecie powyżej 0.5 proc.

ogólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
316	Produkcja sprzętu elektrycznego	10,963
204	Produkcja opakowań drewnianych	9,351
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	5,202
012	Hodowla zwierząt	4,975
451	Przygotowanie terenu pod budowę	4,549
293	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	4,517
151	Produkcja, przetwórstwo i konserwowanie mięsa i produktów mięsnych	4,187
361	Produkcja mebli	3,494
203	Produkcja drewnianych elementów konstrukcyjnych i wyrobów stolarki budowlanej	3,176
287	Produkcja metalowych wyrobów gotowych (z wyj. narzędzi i artykułów ślusarskich)	3,162
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	2,664
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	2,206
020	Leśnictwo, pozyskiwanie drewna i pokrewne usługi	2,140
513	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	2,132
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	2,126

PKD 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale

Tabela Z6 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu malborskiego (udział

PKD	Nazwa	EMPL
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	5,474
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	3,782
158	Produkcja artykułów spożywczych	3,560
602	Transport lądowy drogowy	3,126
182	Produkcja odzieży (nie ze skóry i futra) i dodatków do odzieży	2,659
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	2,537
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	2,141
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	2,100
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	2,078
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	1,908
519	Pozostała sprzedaż hurtowa	1,685
703	Obsługa nieruchomości realizowana na zasadzie bezpośred- niej płatności lub kontraktu	1,596
013	Uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (gospodarstwa mieszane)	1,574
361	Produkcja mebli	1,515
454	Budowlane prace wykończeniowe	1,382

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg P
w liczbie pracujących w powiecie powyżej 0.5 proc.

w ogólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
171	Przygotowywanie i przędzenie włókien	14,955
156	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i produktów skrobiowych	7,825
451	Przygotowanie terenu pod budowę	6,064
175	Produkcja dywanów, chodników, wyrobów powroźniczych, sieci i innych nietypowych wyrobów włókienniczych	4,996
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	4,869
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	3,473
158	Produkcja artykułów spożywczych	2,563
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	2,453
013	Uprawy rolne połączone z chowem zwierząt	2,222
205	Produkcja drobnych wyrobów z drewna, korka, słomy i materiałów używanych do wyplatania	2,196
745	Rekrutacja pracowników i pozyskiwanie personelu	1,975
014	Usługi związane z uprawami rolnymi oraz z hodowlą zwierząt, z wyjątkiem usług weterynaryjnych	1,970
410	Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	1,782
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	1,725
182	Produkcja odzieży (nie ze skóry i futra) i dodatków do odzieży	1,628

KD 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale

Tabela Z7 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu lęborskiego (udział w og

PKD	Nazwa	EMPL
201	Cięcie i heblowanie drewna, impregnacja drewna	5,000
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	4,238
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	4,187
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	4,137
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	3,777
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	3,058
158	Produkcja artykułów spożywczych	2,876
703	Obsługa nieruchomości realizowana na zasadzie bezpośredniej płatności lub kontraktu	2,796
553	Restauracje	2,677
203	Produkcja drewnianych elementów konstrukcyjnych i wyrobów stolarki budowlanej	2,610
602	Transport lądowy drogowy	2,293
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	2,060
515	Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia nie- rolniczego oraz złomu	1,908
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku	1,891
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale	1,667

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD 2017, w których udział tych specjalizacji przekroczył 0.5 proc.

gólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	29,941
050	Rybołówstwo, wylęgarnie ryb, gospodarstwa rybackie; usługi związane z rybołówstwem	18,395
201	Cięcie i heblowanie drewna, impregnacja drewna	14,138
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	13,258
282	Produkcja cystern, zbiorników metalowych; produkcja grzejników	13,009
275	Odlewnictwo metali	5,902
203	Produkcja drewnianych elementów konstrukcyjnych i wyrobów	5,579
633	Agencje turystyczne, piloci i przewodnicy wycieczek; obsługa ruchu turystycznego	4,371
153	Przetwórstwo owoców i warzyw	3,950
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	3,247
553	Restauracje	2,955
703	Obsługa nieruchomości realizowana na zasadzie bezpośredniej	2,265
158	Produkcja artykułów spożywczych	2,071
020	Leśnictwo, pozyskiwanie drewna i pokrewne usługi	1,768
515	Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia nierolniczego oraz złomu	1,453

2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie po-

Tabela Z 8 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu nowodworskiego (ud

PKD	Nazwa	EMPL
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	7,763
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	7,534
553	Restauracje	4,623
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	4,543
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	3,539
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	2,660
155	Produkcja artykułów mleczarskich	2,146
602	Transport lądowy drogowy	2,123
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	1,986
013	Uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (gospodarstwa mieszane)	1,804
410	Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	1,701
050	Rybołówstwo, wylęgarnie ryb, gospodarstwa rybackie; usługi związane z rybołówstwem	1,678
192	Produkcja toreb bagażowych i ręcznych, wyrobów rymarskich i uprząży	1,644
554	Bary	1,575
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	1,416

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD powyżej 0.5 proc.

ział w ogólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
050	Rybołówstwo, wylęgarnie ryb, gospodarstwa rybackie; usługi związane z rybołówstwem	38,010
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	24,879
192	Produkcja toreb bagażowych i ręcznych, wyrobów rymarskich i uprzęży	21,551
155	Produkcja artykułów mleczarskich	6,653
553	Restauracje	5,103
410	Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	4,960
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	3,870
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	3,316
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	3,219
551	Hotele	3,055
014	Usługi związane z uprawami rolnymi oraz z hodowlą zwierząt, z wyjątkiem usług weterynaryjnych	2,626
555	Stołówki i punkty gastronomiczne	2,615
745	Rekrutacja pracowników i pozyskiwanie personelu	2,601
013	Uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (gospodarstwa mieszane)	2,546
554	Bary	2,546

Źródło: GUS, 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie

Tabela Z 9 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu puckiego (udział w og

PKD	Nazwa	EMPL
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	8,759
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	8,647
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	6,009
553	Restauracje	4,432
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	4,153
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	2,817
050	Rybołówstwo, wylęgarnie ryb, gospodarstwa rybackie; usługi związane z rybołówstwem	2,445
602	Transport lądowy drogowy	2,273
554	Bary	1,738
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	1,660
158	Produkcja artykułów spożywczych	1,604
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	1,447
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	1,392
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	1,157
513	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	1,101

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD powyżej 0.5 proc.

gólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	84,664
050	Rybołówstwo, wylęgarnie ryb, gospodarstwa rybackie; usługi związane z rybołówstwem	55,373
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	28,073
553	Restauracje	4,891
632	Usługi wspierające dla transportu: obsługa dróg, tras, terminali, dworców	3,025
014	Usługi związane z uprawami rolnymi oraz z hodowlą zwierząt, z wyjątkiem usług weterynaryjnych	2,823
554	Bary	2,808
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	2,632
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	2,604
551	Hotele	2,407
291	Produkcja urządzeń wytwarzających i wykorzystujących energię mechaniczną, z wyjątkiem silników lotniczych, samochodowych i motocyklowych	2,263
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	1,704
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	1,686
410	Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	1,682
287	Produkcja metalowych wyrobów gotowych (z wyj. narzędzi i artykułów ślusarskich)	1,274

Źródło: 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie

Tabela Z10 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu tczewskiego (udział w

PKD	Nazwa	EMPL
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	5,760
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	5,301
013	Uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (gospodarstwa mieszane)	3,944
602	Transport lądowy drogowy	3,482
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	3,270
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	2,375
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	2,234
343	Produkcja części i akcesoriów do pojazdów mechanicznych i ich silników	2,163
158	Produkcja artykułów spożywczych	1,819
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	1,677
287	Produkcja metalowych wyrobów gotowych (z wyj. narzędzi i artykułów ślusarskich)	1,545
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	1,542
151	Produkcja, przetwórstwo i konserwowanie mięsa i produktów mięsnych	1,528
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	1,528
454	Budowlane prace wykończeniowe	1,471

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD powyżej 0.5 proc.

w ogólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
152	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	11,926
322	Produkcja nadajników telewizyjnych i radiowych oraz aparatów dla telefonii i telegrafii	10,126
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	7,817
332	Produkcja instrumentów i przyrządów pomiarowych, badawczych, nawigacyjnych itp.	6,894
282	Produkcja cystern, zbiorników metalowych; produkcja grzejników i bojlerów centralnego ogrzewania	6,433
013	Uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (gospodarstwa mieszane)	5,568
343	Produkcja części i akcesoriów do pojazdów mechanicznych i ich silników	4,935
011	Uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo	3,814
287	Produkcja metalowych wyrobów gotowych (z wyj. narzędzi i artykułów ślusarskich)	2,876
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	2,722
410	Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	2,115
221	Działalność wydawnicza	2,077
503	Sprzedaż części i akcesoriów do pojazdów mechanicznych	1,968
203	Produkcja drewnianych elementów konstrukcyjnych i wyrobów stolarki budowlanej	1,846
745	Rekrutacja pracowników i pozyskiwanie personelu	1,770

Źródło: GUS, Baza Danych Gospodarczych, 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie

Tabela Z 11 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu weherowskiego (udz

PKD	Nazwa	EMPL
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	7,868
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	6,116
361	Produkcja mebli	4,149
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	4,011
602	Transport lądowy drogowy	3,556
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	2,414
182	Produkcja odzieży (nie ze skóry i futra) i dodatków do odzieży	2,337
519	Pozostała sprzedaż hurtowa	2,289
454	Budowlane prace wykończeniowe	2,205
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	2,055
158	Produkcja artykułów spożywczych	1,819
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	1,760
515	Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia nierolniczego oraz złomu	1,515
203	Produkcja drewnianych elementów konstrukcyjnych i wyrobów stolarki budowlanej	1,492
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	1,480

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD powyżej 0.5 proc.

ział w ogólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
362	Produkcja artykułów jubilerskich i podobnych	9,841
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	5,179
451	Przygotowanie terenu pod budowę	4,903
201	Cięcie i heblowanie drewna, impregnacja drewna	3,576
361	Produkcja mebli	3,293
203	Produkcja drewnianych elementów konstrukcyjnych i wyrobów stolarki budowlanej	3,190
316	Produkcja sprzętu elektrycznego do pojazdów, sygnalizacji, złącz elektromagnetycznych i specjalistycznego sprzętu elektrycznego	2,662
205	Produkcja drobnych wyrobów z drewna, korka, słomy i materiałów używanych do wyplatania	2,595
454	Budowlane prace wykończeniowe	2,392
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	2,330
020	Leśnictwo, pozyskiwanie drewna i pokrewne usługi	1,832
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	1,702
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	1,626
551	Hotele	1,570
182	Produkcja odzieży (nie ze skóry i futra) i dodatków do odzieży	1,430

Źródło: GUS, 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie

Tabela Z 12 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu m. Gdynia (udział w

PKD	Nazwa	EMPL
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	9,197
602	Transport lądowy drogowy	4,472
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	4,165
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	3,873
519	Pozostała sprzedaż hurtowa	3,165
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	3,111
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	2,737
703	Obsługa nieruchomości realizowana na zasadzie bezpośredniej płatności lub kontraktu	1,776
631	Przeładunek, magazynowanie, składowanie i przechowywanie towarów	1,726
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	1,679
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	1,593
634	Inne agencje transportowe	1,573
651	Pośrednictwo walutowe	1,487
742	Architektura, inżynieria i pokrewne doradztwo techniczne	1,475
513	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	1,390

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD powyżej 0.5 proc.

ogólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	32,186
050	Rybołówstwo, wylęgarnie ryb, gospodarstwa rybackie; usługi związane z rybołówstwem	12,294
611	Morski i przybrzeżny transport wodny	12,177
631	Przeładunek, magazynowanie, składowanie i przechowywanie towarów	11,208
634	Inne agencje transportowe	7,099
403	Wytwarzanie i dystrybucja pary wodnej i gorącej wody	3,142
632	Usługi wspierające dla transportu: obsługa dróg, tras, terminali, dworców	2,914
642	Telekomunikacja	2,299
671	Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym, z wyjątkiem ubezpieczeń	2,211
503	Sprzedaż części i akcesoriów do pojazdów mechanicznych	2,157
722	Doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania	2,087
281	Produkcja metalowych elementów konstrukcyjnych	1,840
266	Produkcja wyrobów z cementu, betonu i gipsu	1,808
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	1,793
553	Restauracje	1,500

Źródło: GUS, Baza danych PKD 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie

Tabela Z 13 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu m. Sopot (udział w o

PKD	Nazwa	EMPL
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	4,735
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	3,690
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	3,497
660	Ubezpieczenia i dobrowolne, komercyjne fundusze emerytalno-rentowe	3,401
553	Restauracje	3,213
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	2,924
519	Pozostała sprzedaż hurtowa	2,865
742	Architektura, inżynieria i pokrewne doradztwo techniczne	2,658
748	Usługi dla instytucji i firm, impresariat, usługi fotograficzne	2,580
365	Produkcja gier i zabawek	2,457
602	Transport lądowy drogowy	2,122
722	Doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania	2,049
672	Działalność pomocnicza związana z ubezpieczeniami i funduszem emerytalno-rentowym	1,966
703	Obsługa nieruchomości realizowana na zasadzie bezpośredniej płatności lub kontraktu	1,581
252	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	1,494

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD powyżej 0.5 proc.

gólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

PKD	Nazwa	LQ
365	Produkcja gier i zabawek	73,565
660	Ubezpieczenia i dobrowolne, komercyjne fundusze emerytalno-rentowe	17,979
362	Produkcja artykułów jubilerskich i podobnych	14,489
723	Przetwarzanie danych	6,955
701	Obsługa nieruchomości dzierżawionych lub stanowiących własność osobistą	6,954
722	Doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania	5,453
743	Badania i analizy techniczne	4,769
245	Produkcja mydeł, preparatów myjących i czyszczących, wyrobów kosmetycznych i toaletowych	3,926
553	Restauracje	3,546
551	Hotele	3,465
634	Inne agencje transportowe	3,123
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	3,096
671	Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym, z wyjątkiem ubezpieczeń	2,995
552	Pola campingowe i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	2,850
742	Architektura, inżynieria i pokrewne doradztwo techniczne	2,640

D 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie

Tabela Z 14 Specjalizacje kluczowe dla gospodarki powiatu m. Gdańsk (udział w

PKD	Nazwa	EMPL
452	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	5,213
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	4,990
401	Wytwarzanie i dystrybucja energii elektrycznej	4,794
524	Sprzedaż detaliczna towarów przemysłowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	3,338
602	Transport lądowy drogowy	3,020
521	Sprzedaż detaliczna w nie wyspecjalizowanych sklepach	2,573
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	2,510
519	Pozostała sprzedaż hurtowa	2,361
742	Architektura, inżynieria i pokrewne doradztwo techniczne	1,753
453	Wykonywanie instalacji budowlanych	1,645
703	Obsługa nieruchomości realizowana na zasadzie bezpośredniej płatności lub kontraktu	1,543
515	Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia nierolniczego oraz złomu	1,417
526	Handel detaliczny prowadzony poza siecią sklepową	1,416
746	Inwigilacja i ochrona	1,204
402	Wytwarzanie gazu; dystrybucja paliw gazowych przez sieć zasilającą	1,202

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS o liczbie pracujących wg PKD powyżej 0.5 proc.

ogólnej liczbie pracujących oraz wartość wskaźnika LQ na tle kraju)*

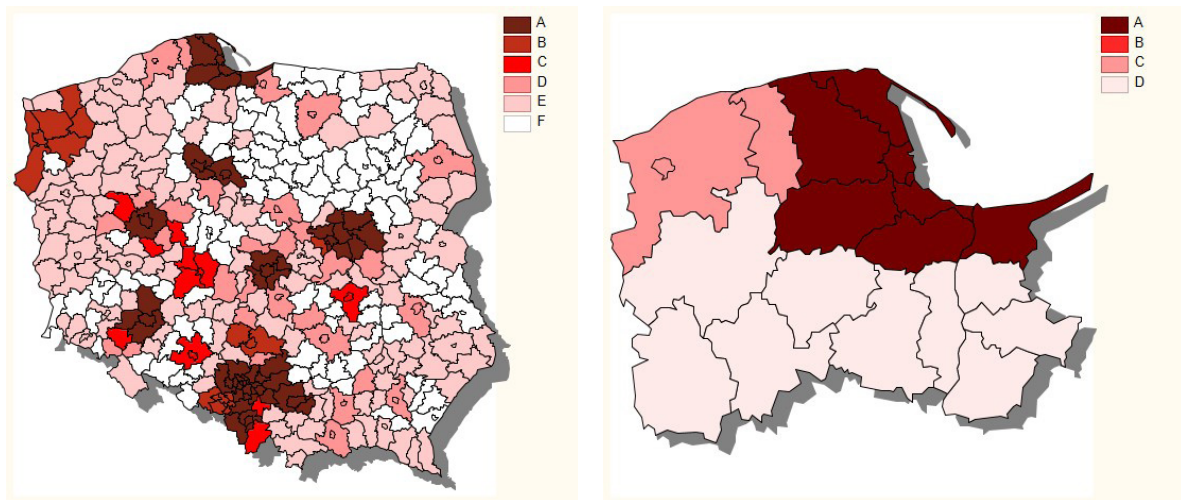
PKD	Nazwa	LQ
351	Budowa i naprawy statków i łodzi	17,463
362	Produkcja artykułów jubilerskich i podobnych	7,647
401	Wytwarzanie i dystrybucja energii elektrycznej	5,860
631	Przeładunek, magazynowanie, składowanie i przechowywanie towarów	5,508
402	Wytwarzanie gazu; dystrybucja paliw gazowych przez sieć zasilającą	4,977
632	Usługi wspierające dla transportu: obsługa dróg, tras, terminali, dworców	3,687
291	Produkcja urządzeń wytwarzających i wykorzystujących energię mechaniczną, z wyjątkiem silników lotniczych, samochodowych i motocyklowych	2,364
722	Doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania	1,759
742	Architektura, inżynieria i pokrewne doradztwo techniczne	1,741
292	Produkcja maszyn ogólnego przeznaczenia	1,619
702	Wynajem nieruchomości własnych lub dzierżawionych	1,601
285	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; ogólna inżynieria mechaniczna	1,351
747	Sprzątanie budynków	1,319
553	Restauracje	1,317
741	Doradztwo księgowe, podatkowe, gospodarcze; badanie rynku i opinii publicznej; biura prawnicze	1,307

Źródło: 2004. Uwzględniono 3-cyfrowe grypy PKD o udziale w liczbie pracujących w powiecie

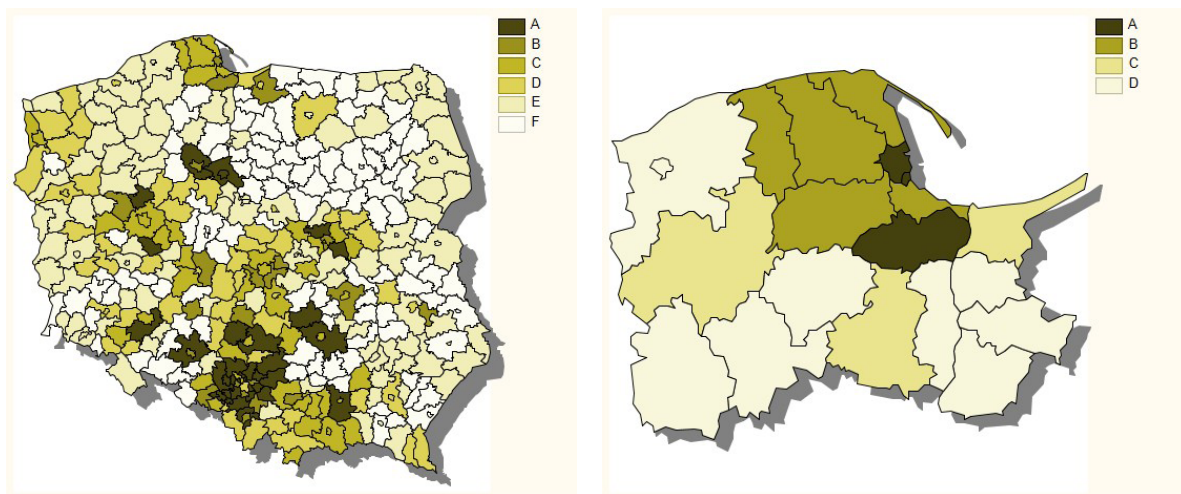
Tabela Z15 Indeksy klasteryzacji dla polskich województw

Region	Indeks specjalizacji (SQ)	Indeks dywersyfikacji (DIV)	Indeks znaczenia (SIGMA)
dolnośląskie	0,645	0,600	122,550
kujawsko-pomorskie	0,950	0,600	264,130
lubelskie	0,220	0,257	34,290
lubuskie	0,239	0,229	43,790
łódzkie	0,966	0,600	276,460
małopolskie	1,189	0,886	337,010
mazowieckie	1,615	0,857	806,820
opolskie	0,527	0,286	177,750
podkarpackie	0,243	0,314	29,590
podlaskie	0,159	0,171	20,880
pomorskie	0,903	0,600	277,420
śląskie	1,465	0,657	803,690
świętokrzyskie	0,504	0,257	183,790
warmińsko-mazurskie	0,220	0,314	24,700
wielkopolskie	0,847	0,857	131,960
zachodniopomorskie	0,553	0,371	148,23

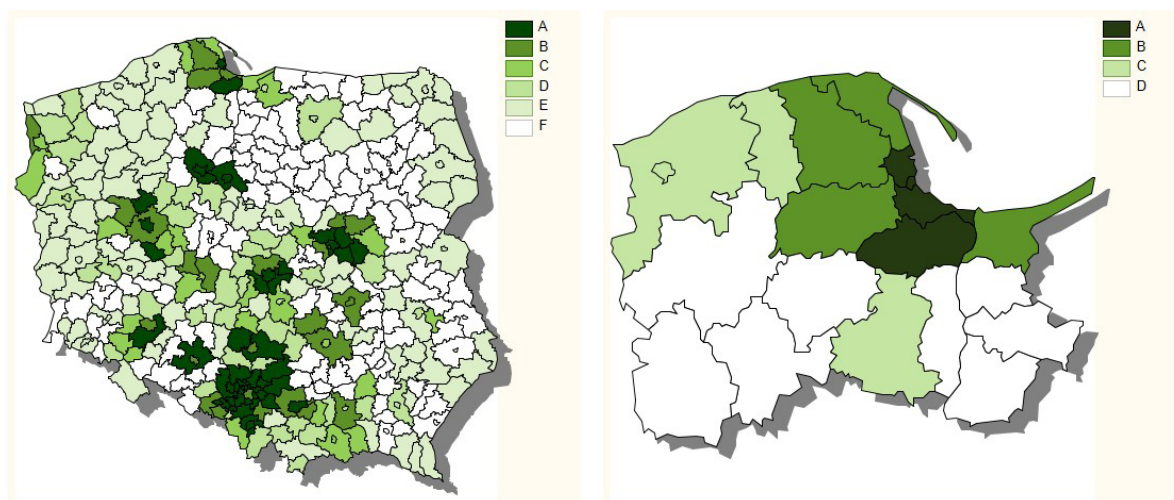
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników mapowania klastrów na poziomie powiatów.

Ryc. A Klasteryzacja gospodarki. Indeks specjalizacji DIV dla pow. woj. pomorskiego
Źródło: Wyliczenia własne zespołu.
Opracowanie mapy D. Ciołek.

Ryc. B Klasteryzacja gospodarki. Indeks specjalizacji SIGMA dla pow. woj. pomorskiego
Źródło: Wyliczenia własne zespołu.
Opracowanie mapy D. Ciołek.

Ryc. C Klasteryzacja gospodarki. Indeks specjalizacji SQ dla pow. woj. pomorskiego
Źródło: Wyliczenia własne zespołu. Opracowanie mapy D. Ciołek.

Tabela Z16 Inteligentne specjalizacje – ramy krajowe

ZDROWE SPOŁECZEŃSTWO

1. Technologie inżynierii medycznej, w tym biotechnologie medyczne
 2. Diagnostyka i terapia chorób cywilizacyjnych oraz w medycynie spersonalizowanej
 3. Wytwarzanie produktów leczniczych
-

BIOGOSPODARKA ROLNO-SPOŻYWCZA, LEŚNO-DRZEWNA I ŚRODOWISKOWA

4. Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego
 5. Zdrowa żywność (o wysokiej jakości i ekologiczności produkcji)
 6. Biotechnologiczne procesy i produkty chemii specjalistycznej oraz inżynierii środowiska
-

ZRÓWNOWAŻONA ENERGETYKA

7. Wysokosprawne, niskoemisyjne i zintegrowane układy wytwarzania, magazynowania, przesyłu i dystrybucji energii
 8. Inteligentne i energooszczędne budownictwo
 9. Rozwiązania transportowe przyjazne środowisku
-

SUROWCE NATURALNE I GOSPODARKA ODPADAMI

10. Nowoczesne technologie pozyskiwania, przetwórstwa i wykorzystania surowców naturalnych oraz wytwarzanie ich substytutów
 11. Minimalizacja wytwarzania odpadów, w tym niezdatnych do przetworzenia oraz wykorzystanie materiałowe i energetyczne odpadów (recykling i inne metody odzysku)
 12. Innowacyjne technologie przetwarzania i odzyskiwania wody oraz zmniejszające jej zużycie
-

INNOWACYJNE TECHNOLOGIE I PROCESY PRZEMYSŁOWE (W UJĘCIU HORYZONTALNYM)

13. Wielofunkcyjne materiały i kompozyty o zaawansowanych właściwościach, w tym nanoprocesy i nanoprodukty

14. Sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe

15. Inteligentne sieci i technologie geoinformacyjne

16. Elektronika oparta na polimerach przewodzących

17. Automatyzacja i robotyka procesów technologicznych

18. Optoelektroniczne systemy i materiały

Tabela Z17 Benchmarking międzynarodowy*

OM	NUTS-2	Udział absolwentów uczelni wyższych w społeczeństwie	B+R w sektorze publicznym	B+R w biznesie	Wydatki na innowacje nie związane z B+R	B+R in-house w sektorze MŚP	Innowacyjne firmy sektora MŚP współpracujące z innymi	Aplikacje patentowe EPO
GGOM	PL 63	0,587	0,21	0,211	0,303	0,069	0,114	0,092
Poznań	PL 41	0,511	0,293	0,119	0,303	0,081	0,132	0,098
Wrocław	PL 51	0,524	0,226	0,155	0,358	0,082	0,148	0,095
BTOM	PL 61	0,494	0,176	0,081	0,335	0,086	0,091	0,11
Kraków	PL 21	0,587	0,462	0,170	0,255	0,088	0,119	0,147
Szczecin	PL 42	0,478	0,182	0,072	0,535	0,075	0,102	0,08
Wilno	LT 00	:	:	:	:	:	:	:
Ryga	LV 00	:	:	:	:	:	:	:
Tallin	EE 00	:	:	:	:	:	:	:
Helsinki	FI 18	0,739	0,644	0,696	0,258	0,555	0,526	0,526
Turku	FI 18	0,739	0,644	0,696	0,258	0,555	0,526	0,526
Sztokholm	SE 11	0,876	0,562	0,732	0,367	0,991	0,568	0,601
Goteborg	SE 23	0,722	0,504	0,797	0,38	0,749	0,515	0,5
Kiel	DEF	0,333	0,405	0,312	0,332	0,655	0,415	0,451
Hamburg	DE 06	0,559	0,517	0,467	0,316	0,641	0,401	0,378
Kopenhaga	DK 01	0,863	0,509	0,855	0,227	0,615	0,527	0,556
Aalborg	DK 05	0,562	0,509	0,679	0,234	0,615	0,495	0,353
Aarhus	DK 04	0,580	0,509	0,207	0,229	0,615	0,493	0,492

MŚP wprowadzające innowacje w zakresie produktów lub procesów	MŚP wprowadzające innowacje w zakresie organizacji i marketingu	Zatrudnienie w sektorach wiedzy	Sprzedaż innowacji new-to-market i new-to-firms.	Regionalny Wskaźnik Innowacyjności 2014	Ranking Szanghajski
0,109	0,124	0,507	0,173	Słaby	:
0,118	0,101	0,376	0,241	Słaby	:
0,114	0,129	0,604	0,379	Średni	:
0,109	0,093	0,322	0,149	Słaby	:
0,118	0,135	0,381	0,325	Średni	328. Uniwersytet Jagielloński
0,114	0,117	0,372	0,156	Słaby	:
:	:	:	:	:	:
:	:	:	:	:	:
:	:	:	:	:	:
0,582	0,454	0,713	0,469	Lider	73. University of Helsinki
0,582	0,454	0,713	0,469	Lider	392. University of Turku
0,754	0,579	0,971	0,255	Lider	79. Stockholm University, 47. Karolinska Institute, 237. Royal Institute of Technology, 444. Stockholm School of Economics
0,568	0,461	0,747	0,254	Lider	177. University of Gothenburg, 305 Chalmers Institute of Technology
0,930	0,760	0,499	0,511	Doganiający	182. University of Kiel
0,917	0,768	0,735	0,497	Lider	178. University of Hamburg
0,602	0,492	0,768	0,541	Lider	40. University of Copenhagen
0,587	0,475	0,482	0,503	Lider	401. Aalborg University
0,595	0,480	0,541	0,512	Lider	74. Aarhus University

OM	Infrastruktura	Miejsce w rankingu	Zdrowie	Miejsce w rankingu	Edukacja wyższa oraz uczenie się przez całe życie	Miejsce w rankingu	Wydajność rynku pracy	Miejsce w rankingu	Wielkość rynku	Miejsce w rankingu
GGOM	-1.20	229	-0.60	217	-0.23	164	-0.34	183	-1.01	19
Poznań	-0.57	208	-1.00	241	-0.05	130	-0.74	225	-0.67	17
Wrocław	-0.42	192	-0.88	235	0.13	101	-0.79	228	-0.62	16
BTOM	-1.40	236	-0.77	228	-0.36	180	-0.97	238	-1.01	19
Kraków	-0.51	198	-0.38	203	0.36	65	-0.51	198	-0.57	16
Szczecin	-0.57	209	-0.90	236	-0.37	184	-0.74	226	-1.26	22
Wilno	-1.10	213	-2.30	268	0.19	93	0.39	138	-0.98	19
Ryga	-0.65	226	-2.20	267	-0.07	133	0.11	169	-1.37	23
Tallin	-0.71	217	-1.47	259	0.20	89	0.37	140	-1.42	23
Helsinki	0.00	141	0.08	145	1.53	1	0.89	38	-0.13	11
Turku	0.00	141	0.08	145	1.53	1	0.89	38	-0.13	11
Sztokholm	0.18	114	1.15	3	1.03	10	1.23	10	0.44	46
Goteborg	0.04	132	0.98	8	0.89	21	0.96	29	-0.31	12
Kiel	0.30	97	0.03	153	-0.27	167	0.20	157	0.21	69
Hamburg	0.96	5	0.07	147	0.09	106	0.46	84	0.96	14
Kopenhaga	0.50	59	0.57	43	1.43	2	1.34	6	0.32	56
Aalborg	-0.31	184	0.08	141	0.89	19	0.90	34	-0.88	19
Aarhus	-0.09	155	0.17	115	0.89	18	1.04	23	-0.35	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych źródłowych z raportów: Center for World-Class Universities of Shanghai Jiao Tong University, "The Global University Rankings 2014", The Economist Intelligence Unit Ltd, 2013, "Regional Innovation Scoreboard 2014", Komisja Europejska, 2014 oraz P. Annoni, K.

	Wyrafinowanie biznesu	Miejsce w rankingu	Innowacje	Miejsce w rankingu	Otwartość na technologie gospodarstw domowych	Ogólna otwartość na technologie	% PKB	RCI	Miejsce w rankingu	Miejsce w rankingu u Global HotSpots2025
99	-0.37	151	-0.89	209	-0.35	-0.58	53.60	-0.543	201	:
2	-0.40	157	-1.12	231	-0.23	-0.51	56.90	-0.511	198	:
6	-0.25	132	-0.84	206	-0.39	-0.54	59.20	-0.448	187	:
8	-0.71	189	-1.35	244	-0.35	-0.58	47.30	-0.726	219	:
2	-0.35	147	-0.82	203	-0.42	-0.56	46.70	-0.325	176	87
4	-0.52	173	-0.97	216	-0.23	-0.51	48.90	-0.654	209	:
7	-0.87	212	-0.74	195	-0.65	-0.60	59.30	-0.538	200	
1	-0.38	156	-0.80	201	-0.42	-0.75	55.70	-0.700	216	:
3	-0.22	127	-0.22	149	-0.16	-0.09	68.80	-0.178	162	:
1	0.25	58	1.61	5	1.22	1.39	135.60	1.031	6	:
1	0.25	58	1.61	5	1.22	1.39	135.60	1.031	6	:
5	1.20	9	1.92	1	1.73	1.13	164.60	1.081	5	:
9	-0.21	125	1.03	24	1.43	1.18	119.10	0.630	26	8
9	-0.11	105	0.34	81	1.12	0.53	99.50	0.229	92	:
	1.15	11	1.16	18	1.00	0.56	192.00	0.687	20	:
5	1.22	8	1.67	3	1.56	1.71	150.30	1.130	2	46
0	0.01	86	0.45	67	1.20	1.09	110.00	0.454	50	15
1	0.14	65	0.62	55	1.32	1.51	115.40	0.614	29	:

g University, 2014 Academic Ranking of World Universities, "Hot spots 2025. Benchmarking for future competitiveness of
. Kozovska, "Regional Competitiveness Index 2010", Komisja Europejska, 2010.